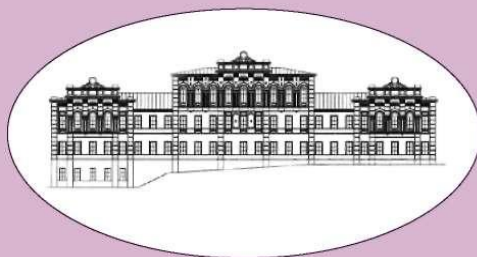

БІОБІБЛО-
ГРАФІЧНИЙ
ПОКАЖЧИК

ФРІДЬЄВА
НАДІЯ ЯКІВНА

ХДАК

Міністерство культури України
Харківська державна академія культури
Бібліотека
Міжнародна академія інформатизації при ООН
Відділення «Бібліотекознавство»

**ФРІДЬЄВА
НАДІЯ ЯКІВНА**

(до 120-річчя від дня народження)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

**Харків
ХДАК
2015**

УДК [016:929]:02
ББК 91.28 + 74.480.42 + 78.3д(4УКР)я1
Ф 88

*Серія «Видатні педагоги
Харківської державної академії культури»
Заснована у 2002 р.
Серія «К биобиблиографії діячів бібліотекознавства»
Заснована в 1997 р.
Рекомендовано до друку
вченою радою Харківської державної академії культури
(протокол № 5 від 28 листопада 2014 р.)*

Укладачі:

С. В. Євсеєнко (*провід. бібліограф бібліотеки ХДАК*)
Н. М. Березюк (*голов. бібліограф ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна*)

Науковий редактор

Н. М. Кушнарєнко (*д-р пед. наук, професор, проректор з наукової роботи ХДАК*)

Ф 88 **Фрідьєва Надія Яківна** : (до 120-річчя від дня народж.) :
біобібліогр. покажч. / М-во культури України, Харків. держ. акад.
культури, Бібліотека ; [уклад.: С. В. Євсеєнко, Н. М. Березюк ; наук.
ред. Н. М. Кушнарєнко]. — Харків : ХДАК, 2015. — 72, [11] с. :
фот. — (Видатні педагоги Харківської державної академії культури)
(К биобиблиографії діячів бібліотекознавства).

ISBN 978-966-8308-47-5

У біобібліографічному покажчику висвітлено життєвий шлях та науковий доробок відомого вченого-бібліотекознавця, фундатора вищої бібліотечної освіти в Україні Н. Я. Фрідьєвої.

Видання розраховане на бібліотекознавців, дослідників історії бібліотечної справи в Україні, студентів бібліотечних спеціальностей.

УДК [016:929]:02
ББК 91.28 + 74.480.42 + 78.3д(4УКР)я1

© Харківська державна академія культури,
2015

© Євсеєнко С. В., Березюк Н. М.,
укладання, 2015

ISBN 978-966-8308-47-5

Фрідьєва Надія Яківна
(1894-1982)

*«Вважала і вважаю себе
солдатом культурної революції...»*

ВІД УКЛАДАЧІВ

Біобібліографічний покажчик «Фрідьєва Надія Яківна: до 120-річчя від дня народження» виходить друком у серіях «Видатні педагоги Харківської державної академії культури» та «К биобібліографії діячів бібліотекознавства» за підтримки відділення «Бібліотекознавство» Міжнародної академії інформатизації при ООН. Запропоноване видання — перший у вітчизняному бібліотекознавстві покажчик, присвячений видатному українському вченому-бібліотекознавцеві, одному з найкращих представників української, харківської бібліотечної школи, фундатору вищої бібліотечної освіти в Україні, заслуженому працівникові культури Української РСР Надії Яківні Фрідьєвій.

Видання покажчика ініційовано під час проведення наукової конференції «Надія Яківна Фрідьєва — видатний український бібліотекознавець і педагог», що відбулася на базі ХДАК у квітні 2014 р. і присвячена 120-річчю від дня народження Надії Яківни. Учасникам конференції надіслав вітання доктор педагогічних наук, професор, президент відділення «Бібліотекознавство» Міжнародної академії інформатизації при ООН Ю. М. Столяров, котрий наголосив на необхідності бібліографування та подальшого дослідження наукового доробку вченого-бібліотекознавця.

Видання містить ґрунтовну вступну статтю доктора педагогічних наук, професора Н. М. Кушнарєнко, доктора педагогічних наук, професора А. А. Соляник та головного бібліографа ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна Н. М. Березюк. Внесок Н. Я. Фрідьєвої у вітчизняне бібліотекознавство висвітлив Ю. М. Столяров, основуєчись на виявлених ним унікальних архівних матеріалах — листах Н. Я. Фрідьєвої до Ю. В. Григор'єва. Спогадами та враженнями від спілкування з Надією Яківною Фрідьєвою поділилася кандидат педагогічних наук, доцент С. І. Волкова, котра впродовж багатьох років працювала під керівництвом Надії Яківни й очолювала кафедру бібліотекознавства ХДІК з 1974 по 1978 рр.

У виданні наведено основні дати життя і діяльності Н. Я. Фрідьєвої, виявлені за архівними фондами Харківської державної академії культури та Харківського національного

університету ім. В. Н. Каразіна, а також уривки з автобіографічних матеріалів та листів Надії Яківни.

Матеріал у бібліографічному покажчику згруповано в 3-х розділах. Перший розділ містить 85 праць, серед них 74 друковані (авторські та написані в співавторстві). У процесі бібліографічного пошуку вперше виявлено 2 публікації томського періоду діяльності Н. Я. Фрідьєвої (1919–1921 рр.), а також 11 неопублікованих матеріалів з фондів бібліотеки ХДАК та Центральної наукової бібліотеки ХНУ ім. В. Н. Каразіна, виокремлених у структурі цього розділу. У другому розділі відображено редакторську діяльність науковця. Третій розділ «Публікації про життя та наукову діяльність Н. Я. Фрідьєвої» містить 167 джерел, серед них 3 — неопубліковані матеріали, зокрема вперше виявлений лист директора Українського наукового інституту книгознавства Ю. О. Меженка до Н. Я. Фрідьєвої (1930 р.). У бібліографічних описах цього розділу вказано сторінки, де міститься матеріал, пов'язаний з діяльністю Н. Я. Фрідьєвої.

Бібліографічні описи в покажчику згруповано в хронологічно-алфавітному порядку і здійснено відповідно до існуючих державних та міждержавних стандартів: ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила», ГОСТ 7.12–93 «Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила», ДСТУ 4861:2007 «Видання. Вихідні відомості», ГОСТ 7.78–99 «Издания. Вспомогательные указатели». Мову та орфографію публікацій збережено.

Публікації, які не вдалося перевірити *de visu* або відшукати відомості про них у виданнях органів державної реєстрації чи каталогах інших бібліотек, подано укладачами з астериском *.

Допоміжний апарат містить іменний покажчик та покажчик назв друкованих праць Н. Я. Фрідьєвої. Додаються фотоматеріали, виявлені в архівах бібліотеки ХДАК та ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна, фото обкладинок окремих праць Н. Я. Фрідьєвої, видань з її публікаціями, а також фото обкладинок книг з фонду бібліотеки ХДАК з унікальними автографами Л. Б. Хавкіної та Д. А. Балики.

У процесі укладання покажчика використовувалися бібліографічна база даних бібліотеки ХДАК «Друковані праці викладачів та співробітників ХДАК», фонди бібліотек Харківської державної академії культури, Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, електронні каталоги бібліотек України та Росії, ресурси Інтернету (зокрема послуги віртуальних довідкових служб Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, Томської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. С. Пушкіна, Наукової бібліотеки Томського державного університету, Зональної наукової бібліотеки ім. В. О. Артисевич Саратовського національного університету), архівні матеріали. Висловлюємо вдячність усім колегам і організаціям, які сприяли виходу друком покажчика.

Безпосередньо над виданням працювали провідний бібліограф бібліотеки ХДАК С. В. Євсеєнко та головний бібліограф ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна Н. М. Березюк. Укладачі сподіваються, що цей покажчик стане підґрунтям для подальшого дослідження науково-педагогічної діяльності видатного бібліотекознавця, і з вдячністю чекають доповнень, пропозицій, критичних зауважень, які можна надсилати за електронною адресою: dbv_17acad@mail.ru

Відбір матеріалу закінчено в січні 2015 р.

**Ректору Харьковской государственной академии
культуры
Шейко Василию Николаевичу**

Высокочтимый Василий Николаевич!

Отделение «Библиотекосведение» Международной академии информатизации (ОБ МАИ) — ассоциированного члена Организации Объединённых Наций горячо приветствует идею издать биобиблиографический указатель, посвящённый юбилею Надежды Яковлевны Фридьевой — известного советского библиотековеда и одновременно основателя харьковской библиотековедческой школы, заведующей кафедрой библиотековедения одного из старейших вузов нашего профиля — Харьковской государственной академии культуры.

Выход в свет этого указателя свидетельствует о том, что наши украинские коллеги бережно хранят и успешно продолжают славные традиции отечественного библиотековедения, основывающиеся на уважении к минувшему, вечному и важному.

Президиум Отделения предлагает статуйровать биобиблиографический указатель Н. Я. Фридьевой в курируемой нами авторитетной серии «К биобиблиографии деятелей библиотековедения», обозначив на книге соответствующие реквизиты.

Успехов вам и новых творческих инициатив, дорогие коллеги-друзья!

Президент Отделения
Вице-президент
Учёный секретарь

Ю. Н. Столяров
В. К. Ключев
М. П. Захаренко

15 декабря 2014 года

ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- 1894 р.,**
28 листопада
(12 грудня за
старим стилем)
- Народилася у м. Челябінськ Оренбурзької губернії в сім'ї земського службовця.
- 1910 р.**
- Закінчила 2 Уфимську жіночу гімназію із золотою медаллю.
- 1910–1912 рр.**
- Працювала народним учителем у сільській школі Златоустівського повіту Оренбурзької губернії.
- 1913–1916 рр.**
- Навчалася в Петербурзькому сільськогосподарському інституті. Закінчила 3 курси.
- 1916–1917 рр.**
- Завідувач відділу позашкільної освіти Шаранського р-ну Уфимського губерньського земства, завідувач районної бібліотеки с. Шаран Белебеївського повіту Уфимської губернії — однієї з 2000 «павленківських бібліотек», які заповідав земству видавець-демократ Ф. Ф. Павленков.
- 1917–1918 рр.**
- Завідувач міської бібліотеки Белебеївської міської управи Уфимської губернії.
- 1918–1919 рр.**
- Губернський інструктор з бібліотечної роботи відділу народної освіти, м. Уфа.
- 1919 – вересень**
1921 рр.
- Завідувач показової бібліотеки культвідділу спілки кооперативів «Томський кооператор», м. Томськ.
• Одна з організаторів Музею бібліотекознавства в м. Томськ.

- Організатор бібліотечних курсів, розробник програм з підготовки і перепідготовки кадрів. Перші публікації (Томськ, Красноярськ).
- 1920 – вересень 1921 рр.** •Губернський інструктор з бібліотечної роботи Губполітосвіти, м. Томськ.
- 1921–1928 рр.** •Губернський інструктор з бібліотечної роботи, методист Губполітосвіти, м. Київ.
- 1923 р.** •Створила й очолила Київське бібліотечне об'єднання при Центральній робітничій бібліотеці ім. ВКП(б) (нині — Національна парламентська бібліотека України).
•Перша публікація в журналі Головополітосвіти «Красный библиотекарь» (нині — журнал «Библиотека»).
- 1924 р., 1–7 липня** •Делегат 1 Всеросійського бібліотечного з'їзду, м. Москва.
•Перша зустріч з Н. К. Крупською.
- 1925 р.** •Створила Кабінет бібліотекаря при Центральній робітничій бібліотеці ім. ВКП(б). Перший завідувач Кабінету.
•Делегат Першої конференції наукових бібліотек України в складі групи бібліотекарів Київського бібліотечного об'єднання, м. Київ.
- 1926–1928 рр.** •Науковий співробітник Українського науково-дослідного інституту книгознавства (УНІК).
- 1926 р., 1–6 червня** •Делегат 1 Всеукраїнського з'їзду бібліотечних працівників, м. Харків.

- 1927 р.** • Вийшла друком книга «Изучение читателя: опыт методики» (у співавт. з Д. А. Баликою).
- 1928 р.** • Вийшло друком 2-ге видання (виправлене та доповнене) книги «Изучение читателя: опыт методики» (у співавт. з Д. А. Баликою).
- 1928 р.,**
2 листопада —
1929 р. • Виконувач обов'язків професора, керівник бібліотечної кафедри факультету політосвіти Харківського інституту народної освіти (ХІНО).
- 1929–1931 рр.** • Декан бібліотечного факультету, виконувач обов'язків професора, керівник бібліотечної кафедри Харківського інституту політосвіти (ХІПО), згодом Харківського інституту комуністичної освіти (ХІКО).
- 1931 р.,**
5 березня —
1935 р.,
4 квітня • Виконувач обов'язків професора, керівник кафедри бібліотекознавства, потім кафедри бібліотечної роботи Всеукраїнського інституту комуністичної освіти (ВУІКО).
- 1934–1935 рр.** • Закінчила Марксистсько-ленінський університет для науковців при Всеукраїнському товаристві робітників науки і техніки для сприяння соціалістичному будівництву (ВУТОРНІТСО), м. Харків.
- 1935 р.,**
4 квітня —
1941 р., жовтень • Учений секретар Центральної наукової бібліотеки (ЦНБ) Харківського державного університету ім. О. М. Горького.
- 1940 р.** • Опубліковано перше історико-бібліотекознавче дослідження — історичний нарис «Центральна наукова бібліотека Харківського державного університету: до 135-річчя її існування».

- 1940–1941 рр.** •Вдруге закінчила Марксистсько-ленінський університет — Вечірній університет марксизму-ленінізму Харківського міськкому КП(б)У.
- 1943 р.,**
25 вересня —
1947 р.,
26 серпня •Учений секретар, заступник директора з наукової роботи ЦНБ Харківського державного університету ім. О. М. Горького.
- 1944 р.,**
1 лютого —
1947 р.,
1 вересня •Виконувач обов'язків декана бібліотечного факультету, доцент (до 1 серпня 1946 р.), завідувач кафедри бібліотекознавства (1 серпня 1946 — 1 вересня 1947 р.) Харківського державного педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди.
- 1947 р.,**
1 вересня —
1968 р.,
1 вересня •Завідувач кафедри бібліотекознавства Харківського державного бібліотечного інституту.
- 1954 р.,**
13 жовтня •Захистила кандидатську дисертацію «Публичная, общественная и бесплатные народные библиотеки гор. Харькова до 1917 года» в Московському державному бібліотечному інституті ім. В. М. Молотова.
•Рішенням ВАК СРСР присуджено науковий ступінь кандидата педагогічних наук.
- 1957 р.** •Нагороджена відзнакою «За отличную работу» М-ва культури СРСР.
- 1959 р.** •Вченою радою Харківського державного бібліотечного інституту обрана на посаду доцента.
•Рішенням ВАК СРСР присвоєно вчене звання доцента по кафедрі бібліотекознавства.

- 1963 р.** • Вийшла друком монографія «Жизнь для просвещения народа: (о деятельности Х. Д. Алчевской)» (м. Москва).
- 1966 р.,**
25 березня • Рішенням ради Харківського державного інституту культури обрана на посаду виконувача обов'язків професора кафедри бібліотекознавства.
- 1966 р.,**
13 грудня • Указом Президії Верховної Ради УРСР присвоєно почесне звання заслуженого працівника культури Української РСР за заслуги в розвитку культури.
- 1967 р.** • Нагороджена Дипломом першого ступеня Державної республіканської бібліотеки УРСР ім. КПРС (нині — Національна парламентська бібліотека України) за роботу в бібліотеці в 1921–1928 рр.
• Бібліотечна громадськість відзначила 50-річний ювілей діяльності на бібліотечній ниві.
• Студентами режисерського відділення ХДІК знято фільм «50 років у строю», який на фестивалі аматорських фільмів у м. Москва відзначений золотою медаллю (реж. О. Шимон).
- 1970 р.,**
6 липня • Звільнена у зв'язку з виходом на пенсію.
- 1975 р.** • Вийшов друком навчальний посібник «История библиотечного дела на Украине (1917–1932 гг.)» (у співавт. з З. І. Гімальдіною, Ф. О. Єщенком, Т. П. Самійленко, І. В. Дьомкіним, Т. О. Скрипник).
- 1982 р.,**
17 грудня • Н. Я. Фрідьева померла.

НАДІЯ ЯКІВНА ФРІДЬЄВА — БІБЛІОТЕКОЗНАВЕЦЬ, ПЕДАГОГ, ФУНДАТОР ВИЩОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Надія Яківна Фрідьєва — це не стільки ім'я, скільки символ, який асоціюється з такими поняттями, як інтелігент, учений, наставник, фундатор вищої бібліотечної освіти в Україні. Ця особистість поряд із Л. Б. Хавкіною та К. І. Рубинським належить до когорти славетних корифеїв, котрі сприяли міжнародному визнанню харківської бібліотекознавчої школи.

Н. Я. Фрідьєва народилася 28 листопада 1894 р. в Челябінську (Росія) в сім'ї земського службовця. Рано залишившись сиротою, Надія розпочала трудову діяльність у неповні 16 років — після закінчення із золотою медаллю жіночої гімназії працювала народним учителем в сільській школі Златоустівського повітового земства.

Розумна й талановита, Надія Яківна, прагнучи здобути вищу освіту, в 1913 р. вступила до Петербурзького сільськогосподарського інституту. Однак через матеріальну скруту, перейшовши на 4-й курс цього ВНЗ, була змушена перервати навчання і в 1916 р. повернутися на Урал, де працювала завідувачем районної бібліотеки с. Шаран Белебеївського повіту Уфимської губернії, виконувала обов'язки співробітника Уфимського губернського земства, губернського інструктора з бібліотечної роботи відділу народної освіти м. Уфа (1916–1919 рр.).

З 1919 по 1921 рр. Н. Я. Фрідьєва жила в Томську, працюючи завідувачем бібліотеки культвідділу спілки кооперативів «Томський кооператор», обіймаючи посаду губінструктора з бібліотечної роботи, активно розбудовуючи мережу публічних бібліотек і дедалі більше усвідомлюючи нагальність підготовки висококваліфікованих бібліотечних кадрів, розробки наукового підґрунтя бібліотечної діяльності. Вона читала лекції на бібліотечних курсах Уфи, Томська, опублікувала перші праці з проблем поліпшення бібліотечної справи, серед яких особливе місце посідають статті «Техніка народної бібліотеки», «Шляхи позашкільного будівництва», «Трудове начало в новій бібліотеці» та ін. Надія Яківна брала участь у підготовці першого посібника для бібліотек, опублікованого в 1920 р. в Красноярську.

З 1921 по 1982 рр., тобто понад 60 років, до кінця свого життя Н. Я. Фрідьєва жила в Україні: з 1921 по 1928 рр. — у Києві, а з 1928 р. — у Харкові.

Живучи в Києві, вона самовіддано працювала на бібліотечній ниві, обіймаючи посади інспектора з бібліотечної справи, методиста Губполітосвіти, керівника Київського бібліотечного об'єднання, завідувача Кабінету бібліотекознавства, який сама створила на базі нинішньої Національної парламентської бібліотеки України, брала активну участь у роботі єдиного на той час у Радянському Союзі Українського науково-дослідного інституту книгознавства (УНІК). Нове культурне середовище Києва, України загалом надихали Надію Яківну на нові професійні звершення на користь української бібліотечної справи. За часів її участі в діяльності УНІКу було ініційоване й успішно реалізоване високофахове соціологічне дослідження щодо з'ясування читацьких потреб, інтересів, смаків і запитів користувачів. І нині за масштабністю, змістовністю, організаційно-методичними засадами це соціологічне дослідження в бібліотечно-інформаційному просторі України є одним із найфундаментальніших.

Саме в київський період своєї діяльності Н. Я. Фрідьєва брала участь у багатьох бібліотечних форумах, головними серед яких можна вважати Перший бібліотечний з'їзд РРФСР (1924 р.), Перший всеукраїнський бібліотечний з'їзд (1926 р.) та ін. У 1925 р. у складі групи бібліотекарів Київського бібліотечного об'єднання вона була делегатом Першої конференції наукових бібліотек УРСР, брала активну участь у розробці її рекомендацій.

З 1928 р. життєвий і творчий шлях Н. Я. Фрідьєвої пов'язаний з Харковом. Доленосу роль у її професійному й кар'єрному зростанні відіграли дві освітні установи — Харківська державна академія культури (ХДАК) та Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (сучасні назви), яким вона сповна присвятила свій багатогранний талант науковця, організатора, педагога, фахівця. Саме Харків — бібліотечна столиця України — надав змоги Надії Яківні успішно реалізувати потужний професійний потенціал, стати авторитетним презентантом вітчизняної бібліотечної науки, практики й освіти на міжнародному рівні.

Зважаючи на значний професійний досвід у розбудові бібліотечної справи, Наркомос УРСР у 1928 р. довірив Н. Я. Фрідьєвій нову відповідальну місію — заснувати в Україні освітню інституцію з підготовки бібліотечних кадрів вищого рівня, яку вона з честю виконала.

Очоливши в 1928 р. бібліотечне відділення факультету політосвіти Харківського інституту народної освіти (ХІНО), Надія Яківна організувала першу в Україні кафедру бібліотекознавства, якою керувала з 1928 по 1935 рр. і виконувала обов'язки професора. Брак досвіду підготовки бібліотечних фахівців в Україні потребував від працівників кафедри та її керівника педагогічної й організаторської майстерності. Досвід роботи на бібліотечних курсах у Томську, Уфі, Києві допоміг Н. Я. Фрідьєвій у написанні якісних навчальних планів підготовки бібліотечних фахівців, програм та методичних розробок. У 1929 році Надія Яківна очолила й перший в Україні бібліотечний факультет, організований у структурі Харківського інституту політосвіти (ХІПО). На факультеті здійснювалася підготовка організаторів бібліотечної справи, а згодом — організаторів-методистів, існували плани щодо підготовки викладачів бібліотечних дисциплін. Спеціальний цикл навчальних дисциплін становив не менше 30 %, що сприяло більш якійсній підготовці фахівців. За часів керівництва Н. Я. Фрідьєвою бібліотечним факультетом та кафедрою бібліотекознавства в ХІПО (потім ХІКО), кафедрою бібліотекознавства та кафедрою бібліотечної роботи у Всеукраїнському інституті комуністичної освіти (ВУІКО) постійно збільшувався контингент студентів. Так, якщо в 1933–1934 н. р. на факультеті навчалася 222 студенти, то в 1934–1935 н. р. набір на перший курс становив 300 осіб, а в наступному навчальному році — 500 осіб.

Н. Я. Фрідьєва започаткувала в Україні й підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів. За її ініціативи в 1931 р. при кафедрі бібліотекознавства ВУІКО відкрито першу в Україні аспірантуру з методики роботи з читачем, літератури для дітей та бібліографії.

Паралельно вона здійснювала активну наукову роботу, педагогічну діяльність, постійно вдосконалюючи зміст і методику викладання загальнопрофесійної навчальної дисципліни «Методи роботи з читачем». Статті Н. Я. Фрідьєвої, що розроблюють різні аспекти цієї ґрунтовної проблеми, надруковані в «Працях УНІКу», професійних періодичних виданнях України та Росії 1926–1927 рр. Зокрема, питання психології сприйняття книги набули висвітлення в її рецензії на працю М. О. Рубакіна «Психологія читача і книги» (1929), у статті «Вплив читання на вольову діяльність людини» (1930) та ін.

Серед найзначиміших праць Н. Я. Фрідьєвої 1928–1935 рр. — посібник «Изучение читателя (опыт методики)» (1927, 1928 рр.), написаний у співавторстві з її першим чоловіком, відомим

бібліотекознавцем Д. А. Баликою. Видання стало настільною книгою не лише для студентів, практичних працівників, а й для науковців. Але зміст цієї книги, незважаючи на значну популярність у бібліотечному середовищі в ті часи, став приводом звинувачення її авторів у правоопортуністичних твердженнях, відриві від генеральної лінії комуністичної партії. У критичних виступах, що звучали на засіданнях кафедри, публікувалися на сторінках спеціальної преси, до Н. Я. Фрідьєвої застосували фразеологічні звороти та епітети, які, зазвичай, використовувалися тоді проти ідейних ворогів.

Подальша доля Надії Яківни тісно пов'язана з найдраматичнішою сторінкою історії нашої країни — вона стала однією з перших жертв політичної кампанії боротьби проти «буржуазного націоналізму». Так, на початку 1931 р. колеги по кафедрі необґрунтовано осудили діяльність свого керівника і зажадали від Н. Я. Фрідьєвої визнання своїх помилок. Вона визнала їх лише частково, кваліфікувавши як «меньшовицько-ідеалістичні». Її можна було зрозуміти, адже репресовано другого чоловіка, сама виховує маленьку дитину. Не допомогли ні її попередні заслуги, ні звання ударника-стахановця. В інституті розпочалися «чистки», арешти. Тому Надія Яківна в 1935 р. змушена залишити викладацьку діяльність і перейти на практичну роботу в Центральну наукову бібліотеку відновленого в 1933 р. Харківського університету, де працювала з 1935 по 1941 рр. ученим секретарем. Робота в ЦНБ Харківського університету відіграла значну роль у її становленні як історика бібліотечної справи. Дослідження нею шляхетної діяльності Д. І. Багалія, М. Ф. Сумцова й інших учених університету, спрямованої на створення громадських, народних, шкільних бібліотек і просвіту народу, сприяли формуванню інтересів Н. Я. Фрідьєвої до історико-бібліотекознавчої проблематики. У вересні 1943 р. Надія Яківна повертається в бібліотеку на посаду заступника директора з наукової роботи, яку займала до 1947 р.

Надзвичайну роль відіграла Н. Я. Фрідьєва у відновленні діяльності наукової бібліотеки Харківського університету в перші післявоєнні роки, а також у відродженні в Харкові вищої бібліотечної освіти.

Після звільнення в 1943 р. Харкова від фашистів бібліотечний факультет відновив роботу в складі Педагогічного інституту

ім. Г. С. Сковороди, здійснюючи підготовку працівників масових бібліотек. Уже з 1944 р. функціонувала кафедра бібліотекознавства, яку згодом очолила Надія Яківна Фрідьєва. З 1 лютого 1944 р. до 1 серпня 1946 р. вона виконувала й обов'язки декана бібліотечного факультету.

З відновленням діяльності Харківського державного бібліотечного інституту Н. Я. Фрідьєва більше 10 років працювала завідувачем кафедри бібліотекознавства, об'єднуючи навколо себе висококваліфікованих фахівців: А. А. Ашукіна, Р. Б. Гуревич, О. А. Майбороду, І. Я. Каганова та ін. Під керівництвом Надії Яківни в умовах браку навчально-методичної літератури кафедра зуміла належним чином організувати роботу і забезпечити навчальний процес.

Слід зауважити, що Н. Я. Фрідьєва першою серед українських бібліотекознавців одержала науковий ступінь: 13 жовтня 1954 р. в Московському державному бібліотечному інституті відбувся успішний захист її дисертації на тему «Публичная, общественная и бесплатные народные библиотеки гор. Харькова до 1917 года». Не маючи закінченої вищої освіти, вона довела високий рівень своєї наукової кваліфікації, і в травні 1956 р. ВАК СРСР прийняв рішення про видачу їй диплома кандидата педагогічних наук. Зважаючи на вагомий внесок Н. Я. Фрідьєвої в розбудову вищої бібліотечної освіти в Україні, вчена рада Харківського державного бібліотечного інституту (ХДБІ) в лютому 1959 р. обрала її на посаду доцента. 9 вересня ВАК СРСР затвердила її у вченому званні доцента кафедри бібліотекознавства. Пізніше вона обіймала посаду в. о. професора кафедри, яку очолювала.

Науковий доробок Н. Я. Фрідьєвої налічує понад 70 праць, серед яких: фундаментальне дослідження діяльності публичних і народних бібліотек «Публичная, общественная и бесплатные народные библиотеки гор. Харькова до 1917 г.» (1954 р.) і її монографія «Жизнь для просвещения народа: (о деятельности Х. Д. Алчевской)» (1963 р.).

На особливу увагу заслуговує дослідження Н. Я. Фрідьєвою наукових основ бібліотекознавства. У 60-ті рр. вона рецензувала доповідь німецького вченого проф. Х. Кунце «Бібліотекознавство як наука і предмет викладання у ВНЗ», подану на міжнародну конференцію представників вищих навчальних закладів соціалістичних країн (Берлін, 1962 р.). Основні теоретичні

проблеми бібліотекознавства висвітлені нею в статті «До питання про бібліотекознавство як науку» (1971 р.). Вже після виходу на пенсію в 1975 р. Н. Я. Фрідьєва разом з З. В. Гімальдіною підготувала розділ навчального посібника «Історія бібліотечної справи в Україні (1917–1932)».

13 грудня 1966 р. Указом Президії Верховної Ради їй присвоєне почесне звання заслуженого працівника культури УРСР — за заслуги в розвитку культури й успіхи в роботі з культурного обслуговування населення. У 1967 р. Харківський державний інститут культури, бібліотечна громадськість відзначили 50-річний ювілей діяльності Н. Я. Фрідьєвої на бібліотечній ниві. Студенти режисерського відділення інституту створили теплий, сердечний фільм про ювіляра — «50 років у строю», який на фестивалі аматорських фільмів у Москві (1967 р.) був відзначений золотою медаллю.

Ідеї та праці Н. Я. Фрідьєвої не втратили актуальності й нині є надійним теоретичним підґрунтям для подальших наукових розвідок у галузі бібліотекознавства. Надія Яківна Фрідьєва — наш оберіг. Усі, хто навчався в неї, ознайомлений з її творчою спадщиною, високо цінують її талант дослідника, теоретика, педагога і людини.

Біобібліографічний покажчик, присвячений 120-річчю від дня народження Надії Яківни Фрідьєвої — це перше у вітчизняному бібліотекознавстві видання, яке всебічно висвітлює її як непересічну особистість харківської наукової школи. Ця праця — данина нашої пам'яті Учителю, Вченому, Наставнику.

Н. М. Кушнарєнко,

доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник культури України, завідувач кафедри документознавства та книгознавства, проректор з наукової роботи Харківської державної академії культури

А. А. Соляник,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри документознавства та книгознавства Харківської державної академії культури

Н. М. Березюк,

головний бібліограф Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

К ЮБИЛЕЮ ВЫДАЮЩЕГОСЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО БИБЛИОТЕКОВОДА

Празднование 120-летнего юбилея Надежды Яковлевны Фридьевой ознаменовалось введением в научный оборот неизвестных ранее исторических источников, содержащих интересные факты о жизни и деятельности этого замечательного человека и великого библиотековеда. В архиве Отдела рукописей Российской государственной библиотеки сохранились письма Н. Я. Фридьевой к известному всей библиотечной общественности СССР российскому библиотековеду Ю. В. Григорьеву. Углублённое изучение этой переписки позволяет добавить к портрету юбиляра новые черты и определить особенности формирования его научного мировоззрения.

В 1967 г. Н. Я. Фридьева (к тому времени она уже заведовала кафедрой библиотековедения Харьковского государственного института культуры) сообщает Ю. В. Григорьеву, что она давно подготовила материал на тему «Библиотековедение как наука», сетует, что его негде опубликовать, и просит совета: стоит ли ей продолжать занятие этой темой. Действительно, её тезисы «К вопросу о советском библиотековедении как науке» были опубликованы ещё в 1948 г.¹ Среди авторов, занимавшихся изучением вопроса о библиотековедении как науке, Н. Я. Фридьева по праву называет имя Д. А. Балики. В духе того времени она «разоблачила» «лживость и лицемерие буржуазных теорий» библиотековедения как технологической науки, категорически возразила против включения его «в так называемую науку “книговедение”», которое претендовало на роль какой-то всеобщей науки о книге и механически объединяло в один комплекс все знания о книге, изолируя их из системы наук». Сама она определила советское библиотековедение как науку о принципах построения работы советских библиотек и библиотечного дела в СССР, об организации их и методах работы.

¹Фридьева Н. Я. К вопросу о советском библиотековедении как науке / Н. Я. Фридьева // Тезисы докладов на теоретической конференции Харьковского государственного библиотечного института. — Харьков, 1948. — С. 6–8.

Такое представление для того времени было передовым, работы с аналогичными идеями, исходящими от признанных мэтров общего библиотековедения — О. С. Чубарьяна, Ю. В. Григорьева, И. М. Фрумина — появятся на десятилетие позднее. Поэтому имя Н. Я. Фридьевой должно возглавлять ряд советских библиотековедов широкого профиля и ни в коем случае не может быть забыто при изложении истории советского библиотековедения.

Библиотековедение Н. Я. Фридьева относилась к наукам общественного цикла, конкретно — к наукам идеологическим. Одновременно работу советских библиотек она считала неотъемлемым участком культурной революции и соответственно вписывала его в марксистско-ленинское учение о культуре и культурной революции. В этом представлении присутствует своеобразная логика: марксистско-ленинское учение о культуре и культурной революции действительно насквозь проникнуто классовым подходом и вполне может рассматриваться как составная часть советской идеологии.

Безотносительно к современной оценке этой концепции следует выделить и чрезвычайно позитивно оценить главное: Н. Я. Фридьева впервые в истории русского и советского библиотековедения со всей определённой поставила вопрос о месте библиотековедения в системе наук.

Что касается сущности фридьевской позиции, то, во-первых, эта позиция восходит к традиции, заложенной ещё в 1910 г. её современником-харьковчанином К. И. Рубинским (1860–1930), акцентировавшим внимание на культурной роли библиотек². То, что Н. Я. Фридьева обходит имя Константина Ивановича в ряду тех, кто стремился определить предмет библиотековедения, конечно, обедняет её работу и может быть объяснено конъюнктурными соображениями. Во-вторых, для реалий своего времени её точка зрения имела полное право на существование.

²Рубинский К. И. Культурная роль библиотеки и задачи библиотековедения : публ. лекция, читанная в актовом зале Харьк. ун-та 22 нояб. 1909 г. / К. И. Рубинский // Записки / Харьк. ун-т. — Харьков, 1910. — Кн. 1. — С. 65–96.

Можно сказать даже больше: за вычетом идеологической фразеологии эта точка зрения в последнее время приобрела исключительную актуальность: в России с 2013 г. бакалавриат, магистратура и аспирантура по библиотековедению, библиографоведению и книговедению отнесены в область культуроведения и социально-культурных проектов.

К началу 1970-х гг. взгляды Н. Я. Фридьевой претерпели заметную эволюцию³. К тому времени уже появились общетеоретические труды О. С. Чубарьяна, Н. И. Тюлиной, на которые она ссылается. Н. Я. Фридьева более основательно изучила труды зарубежных и отечественных предшественников, начиная с XVII в. Однако это исследование не было завершено (например, имена даже харьковчан Л. Б. Хавкиной, К. И. Рубинского, высказавших оригинальные мысли по изучаемому ею вопросу, по-прежнему остались втуне). Впрочем, автор в конце своей работы оговаривается: «Статья является началом научного исследования».

Здесь включение библиотековедения в марксистско-ленинское учение о духовной культуре представляется автору само собой разумеющимся, и речь идёт о закономерностях развития библиотек, их социальных функциях. Эти функции постулируются как предмет советского библиотековедения. Н. Я. Фридьева дерзнула возразить самому О. С. Чубарьяну — столпу и непререкаемому корифею, живому воплощению нашей тогдашней науки — с его определением предмета общественного пользования книгами.

Н. Я. Фридьева одной из первых в советском библиотековедении разводит понятия «предмет» и «объект» библиотековедения. В отличие от предмета его объектом она объявляет библиотеку как «целостный объект, представляющий собой явление духовной жизни общества, неразрывно связанный с культурой человечества, один из существеннейших его компонентов. Библиотека — носитель и хранитель величайших сокровищ духовной культуры человечества, письменности и книги, всеохватывающих компонентов культуры». В марте

³Фридьева Н. Я. До питання про бібліотекознавство як науку / Н. Я. Фридьева // Бібліотекознавство та бібліогр. : міжвід. респ. зб. — Харків, 1971. — Вип. 11. — С. 15–23.

1968 г. она сообщила Ю. В. Григорьеву, который намеревался сослаться на её дефиницию библиотековедения, что уже вышла на другое определение, учитывая, что понятия «объект» и «предмет» науки — разные.

Опуская в данном случае обоснованность её взглядов, заметим нечто более существенное: Н. Я. Фридьева осознала необходимость углублённого рассмотрения методологических основ библиотековедения как науки и в меру своего разумения изложила их понимание. Она явно чувствовала слабость своих позиций и в письмах Ю. В. Григорьеву сетовала: «<...> в моём творческом процессе очень мешает изолированность. Никто в Харькове над моей темой не работает. Не с кем обсудить некоторые трудные для меня части работы». Надежда Яковлевна намеревалась сделать доклад «Библиотековедение как наука» в научно-исследовательском отделе Государственной библиотеки СССР им. В. И. Ленина и заблаговременно просила Ю. В. Григорьева принять в его обсуждении активное участие. Более того, предложила ему и Н. И. Тюлиной идею созвать конференцию по вопросам библиотековедения как науки. Возглавить это мероприятие, по её мысли, должны кафедра библиотековедения МГИК и Государственная библиотека СССР им. В. И. Ленина.

Когда в 1967 г. Ю. В. Григорьев опубликовал итоговую статью «Основные этапы развития советского библиотековедения (1917–1967)», Н. Я. Фридьева, высоко оценив её содержание («Хорошая статья о 50-летию советского библиотековедения, много Вам пришлось поработать. Зато видны итоги труда»), посчитала, что подобные статьи должны бы быть подготовлены на местах. «Следовало бы нам, работающим в национальных республиках, продолжала она в письме от 24 ноября 1967 г., дополнить Вашу работу, подвести итоги библиотековедения по Украине, Белоруссии и т. д. По истории библиотечного дела мы работаем, а по истории библиотековедения не работаем, к великому сожалению (имею в виду Украину)».

Н. Я. Фридьева углублённо изучала проблемы истории украинского библиотековедения, сообщая, что на архивных источниках и по воспоминаниям современников проводит «исследование, посвящённое участию библиотечных работников Украины во Всероссийском съезде по внешкольному образованию (1919)». Кроме того, она намеревалась написать большую статью по истории изучения читателей.

Имея столько научных планов, но трезво оценивая свой возраст, учитывая большую педагогическую и административную нагрузку, Н. Я. Фридьева решила уйти на заслуженный отдых, чтобы целиком посвятить себя научной работе. В марте 1970 г. она сообщала Ю. В. Григорьеву, что «поднимает из-под сукна» свои неопубликованные работы по истории и теории библиотековедения.

Особенно Надежду Яковлевну стимулировало положительное отношение к её трудам по этому направлению со стороны немецкого специалиста Хорста Кунце, инициировавшего в 1962 г. проведение соответствующей международной конференции в Берлине. На конференции Н. Я. Фридьева не была, а приглашение в Берлин для чтения лекций без объяснения причин проигнорировало Министерство культуры (обычная советская практика). После этого дотоле оживлённая творческая связь с Х. Кунце прервалась.

Освобождение от работы на кафедре стало давать позитивные результаты. В октябре 1971 г. Н. Я. Фридьева писала Ю. В. Григорьеву, что послала ему 10-й выпуск сборника «Бібліотекознавство та бібліографія» со статьёй, посвящённой «деятельности уже ушедшего от нас Д. А. Балики»⁴. Далее она сообщала, что статья начала готовиться ещё при его жизни, уже пошла в набор. Дмитрий Андреевич «так радовался, что появится этот очерк, ждал его. 21 февраля после приезда его из больницы домой он писал почти парализованной рукой (я еле могла разобрать письмо), он спрашивал, когда выйдет сборник». Но в присланной им автобиографии недоставало многих данных, и прислать их он уже не успел. В конце жизни он уже потерял способность читать самостоятельно, письма Н. Я. Фридьевой ему читали те, кто за ним ухаживал.

Что касается своего научного труда, то вышедшую в свет статью о библиотековедении как науке она оценивала как начальную. Вторую, основную, составлявшую около трёх авторских листов, планировалось опубликовать в 14-м номере сборника. Если рукопись сохранилась, было бы чрезвычайно важно для истории

⁴Фридьева Н. Я. Дмитро Андрійович Балика (1894–1971 рр.) / [Н. Я. Фридьева] // Бібліотекознавство та бібліогр. : міжвід. респ. зб. — Харків, 1971. — Вип. 10. — С. 101–106.

библиотекovedения её опубликовать.

Способствовал её самоутверждению «факт второго рождения работы «Изучение читателя. Опыт методики»⁵, вышедшей двумя изданиями в 1927 и 1928 гг. «В 30-е годы меня за неё съели на Украине. А сейчас её используют, на неё ссылаются и в диссертациях, и в изданиях по проблеме изучения читателей, и в социологических исследованиях». «Может быть, способна я заработать «загробную жизнь», оставив людям хоть крошечное наследство». Её можно понять: в 1930-е гг. на неё навесили много политических ярлыков: обвиняли в меньшевистском идеализме, активном протаскивании американского библиотечного опыта, реакционной пропаганде в области книговедения и библиотекovedения. Из-за этих необоснованных обвинений она вынуждена была сменить место работы, и ещё хорошо, что дело ограничилось только этим. Дожить, хотя и на склоне лет, до официального признания своих работ, смыть пятно псевдоучёного и антисоветчика — это значило для неё очень много. Заниматься научными исследованиями, да ещё по столь важному и острому направлению, под грузом «запятнанной репутации», для этого надо было иметь недюжинную силу воли и твёрдость характера.

Надежда Яковлевна Фридьева — достойный представитель отечественного библиотекovedения, самобытная и яркая личность, о которой следует всегда помнить и у которой всем полезно учиться.

Ю. Н. Столяров,

доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник научно-аналитического отдела НПО «Издательство «Наука» РАН», профессор Московского института культуры и искусств, заслуженный работник высшей школы, президент отделения «Библиотекovedение» Международной академии информатизации при ООН.

⁵Фридьева Н. Я. Изучение читателя. Опыт методики / Н. Фридьева, Д. Балика ; под ред. М. А. Смушковой. — 2-е изд., испр. и доп. — М. ; Л. : Долой неграмотность, 1928. — 158 с.

«ВО ВСЕМ ХОТЕЛОСЬ ЕЙ ДОЙТИ ДО САМОЙ СУТИ...»

При воспоминаниях о Надежде Яковлевне невольно на память приходят слова из стихотворения Б. Пастернака —

«Во всем мне хочется дойти
До самой сути,
В работе, в поисках пути,
В сердечной смуте...»

Кажется, они относятся непосредственно к ней — этой удивительной женщине, умевшей действительно по-настоящему «...жить, думать, чувствовать, любить, свершать открытия...».

Ее отличительной чертой было не только высокое чувство ответственности, но какая-то особая вдохновенность, иногда даже торжественность в решении тех проблем, которыми ей приходилось заниматься.

Жизненный путь Надежды Яковлевны не представлял собой широкую столбовую дорогу, наоборот, на нем было много «рытвин» и «ухабов», которые она преодолела, сохраняя высокое человеческое достоинство.

Гуманист по природе, 40 лет своей трудовой деятельности она отдала просвещению, образованию, внешкольной и библиотечной работе — в этом просматривается определенная закономерность. Начиная с юных лет, когда, после окончания гимназии, она стала работать сельской учительницей, ее глубоко заинтересовали проблемы формирования личности, уже тогда она задумывалась — какими именно способами влиять на этот процесс, чтобы воспитать полноценного гражданина общества. Романтическая увлеченность этой темой вывела ее на путь изучения читательских интересов и чтения как фактора влияния на них. Эта тема, во всей ее многогранности, стала «сквозной», прошла через всю жизнь Надежды Яковлевны. И, думается, неслучайно свою монографию, вышедшую в серии «Деятели книги», она посвятила Христине Даниловне Алчевской. Этих двух сильных духом, прекрасных женщин объединяют верность высоким нравственным идеалам, творческий поиск, твердость в убеждениях и принципах, боевитость в отстаивании их.

Уже после публикации книги «Жизнь для просвещения народа» (1963 г.) Надежде Яковлевне приходилось и устно, и в

печати отстаивать свою точку зрения на деятельность Алчевской и ее роль в культурном развитии.

Она резко критиковала Д. М. Лекаренко за его характеристику Алчевской как «типичного буржуазного либерала, с «барским» подходом к крестьянам», спорила с Б. В. Банком (проф. Ленинградского института им. Н. К. Крупской), не соглашаясь с его мнением относительно деятельности Х. Д. Алчевской, которое он высказал в монографии «Изучение читателей в России».

Надежда Яковлевна относилась к той категории людей, для которых личное и общественное органично взаимосвязаны. Гармония этих качеств делала ее личность цельной и сильной. Природная одаренность, сила духа, энергия, жизнелюбие позволили ей многое свершить. Она была зачинателем, первооткрывателем в решении целого ряда проблем. Особенно следует подчеркнуть ее роль в организации внешкольного образования, которым она занялась сразу после революции в Уфимской, а затем в Томской областях. Дальше все внимание ее было сосредоточено на библиотеках и библиотечном образовании. Это был сложный период в истории становления библиотечного строительства. Стремясь «во всем дойти до самой сути», Надежда Яковлевна большое внимание уделяла разработке модели библиотек нового типа и одновременно решению вопроса, каким должен быть библиотекарь социалистического государства. К этому времени ею было уже много сделано, чтобы вооружить работников библиотек профессиональными знаниями: опубликовано в журнале «Красный библиотекарь» более 20 статей, двумя изданиями вышла книга «Изучение читателя: опыт методики» (в соавторстве с Д. А. Баликой), написаны статьи по психологии восприятия книги. Она много участвует в конференциях, совещаниях, съездах — в 1924 г. во всесоюзном, в 1926 г. во всеукраинском съездах библиотечных работников.

И в эти годы начинается ее долгий путь на ниве педагогической деятельности. В 1928 г. она становится преподавателем, руководителем библиотечного отделения факультета политеобразования Харьковского института народного образования (ХИНО), деканом библиотечного факультета, заведующей кафедрой библиотековедения, и. о. профессора созданного в 1929 г. на базе факультета политепросвещения ХИНО Харьковского института политепросвещения (ХИПО, ХИКО), и. о. профессора и заведующей

кафедрой библиотековедения Всеукраинского института коммунистического образования (ВУИКО). Эти годы, как вспоминала сама Надежда Яковлевна, сыграли значительную роль в ее мировоззренческом становлении. Анализируя само понятие «педагог», она подчеркивала всегда его нравственный аспект. По ее мнению, педагог не только должен быть эрудитом в своей области, не только давать слушателям знания, но эти знания должны быть согреты «теплом сердца». Сама Надежда Яковлевна никогда не оставалась равнодушной к предмету, о котором вела речь. Был ли это рассказ об организации работы абонеента, сути руководства чтением или методах изучения читателей. Вспоминая о своей работе в ХИПО, где ей пришлось создавать факультет, по ее словам, «на пустом месте», она критиковала методы преподавания, используемые в этом учебном заведении. «Не могу без горечи вспоминать, — говорила она, — метод проектов, когда не мы учили студентов, а они нас». Этому методу и ему подобным недоставало искренности, эмоциональности в работе со студентами, той теплоты сердца, которую она так искренне ценила.

В 30-е годы Надежду Яковлевну совершенно незаслуженно и несправедливо обвинили в меньшевистском идеализме, национализме и прочих «грехах», что было большой личной трагедией. Пришлось оставить педагогическую деятельность и уйти из ВУЗа.

Нанесенные раны были настолько глубоки, что когда в 1944 г. ей предложили возглавить факультет и кафедру, организованные при Педагогическом институте, она сначала не согласилась, горечь от обиды была так велика, что, как говорила она сама, «я потеряла интерес к педагогической работе в ВУЗе. Только когда пришли студенты III и IV курсов с просьбой принять предложение, мне стало стыдно им отказать, и я согласилась».

Именно с этого момента начался новый период активной деятельности Надежды Яковлевны как педагога и ученого. Многие ее предложения, начинания этого периода были положены в основу всей ныне существующей системы библиотечного образования.

В 1948 г. опубликована статья в «Библиотекаре» — «О подготовке библиотечных кадров», где даны принципиальные предложения относительно того, каких специалистов должен готовить ВУЗ, для каких библиотек. Критикуются многопредметность, дробление курсов, дублирование.

Предлагалось ввести в учебный план курс «Общее библиотековедение» как подготовительный. Тогда же был создан коллектив для написания учебника по этому курсу. Ставился вопрос о профилизации общенаучных дисциплин.

Эти и многие другие предложения свидетельствовали об особой прозорливости Надежды Яковлевны, ее умении, способности видеть перспективу обучения кадров, дальнейший путь развития библиотечного образования. Фактически в этом направлении и стали работать ВУЗы, в частности Московский, Ленинградский и Харьковский.

Большая заслуга Надежды Яковлевны в разработке учебно-методических материалов, позволявших упорядочить всю организацию подготовки специалистов.

В 1958 г. она совместно с Р. Б. Гуревич разработала первую единую учебную программу по библиотековедению, в которой не только изменена последовательность изучения тем, по-новому сформулированы разделы, но в систему организации библиотечного обслуживания введен принцип общего и частного.

Важным направлением педагогической деятельности Н. Я. Фридьевой было стремление теснее увязать теорию с практикой, обеспечить продуманную практическую подготовку студентов. По образному выражению И. Я. Каганова, «...единение теории и практики являлось краеугольным камнем, на котором основывается педагогический символ веры Надежды Яковлевны». Для решения этой задачи ею были предложены разные пути. Одно из ее предложений о перенесении заданий учебной практики III курса непосредственно в библиотеки, что повышало результативность работы студентов, поддержала администрация ВУЗа. Здесь сказался авторитет Надежды Яковлевны: ни в Московском, ни в Ленинградском институтах этих изменений достичь не удалось.

На протяжении всей педагогической деятельности она много времени отдавала совершенствованию учебного курса. И в этом вновь сказалось ее стремление «во всем дойти до самой сути...». Разработка новых тем, углубление их содержания, ее неутомимость были поразительны. Помимо учебных проблем много времени отводилось на оказание непосредственной помощи библиотекам города. Особенно это было видно в годы перестройки всей организации библиотечного обслуживания — введения открытого

доступа в массовых библиотеках, затем переход к созданию централизованных систем.

Коллективом кафедры, под руководством Надежды Яковлевны, изучался и обобщался лучший опыт. На собранном материале в 1960 г. был подготовлен и издан сборник «Відкритий доступ до книжкових фондів у бібліотеках».

Постоянно проходили выступления на совещаниях, семинарах, конференциях. Заслуга Надежды Яковлевны — организация выездных заседаний кафедры в Киев, затем в Днепропетровск.

Научная, учебная, организационная работа, напряженный труд отражали личностные качества. При внешней строгости, некоторой суховатости Надежда Яковлевна обладала необычайной душевной щедростью, добротой, замечательным чувством юмора, хорошо, от всей души умела смеяться, писала стихи, любила музыку, особенно романсы, играла на фортепиано. У нее слово никогда не расходилось с делом, ей чужды притворство и фальшь. Ею постоянно владела идея научить студентов «волшебству общения с читателем», показать им, что это высокое мастерство и искусство. О таких людях, как Надежда Яковлевна, надо помнить и чаще говорить, потому что их человеческая ценность, личностные качества представляют тот золотой фонд, без которого общество не может развиваться.

С. И. Волкова,

доцент, кандидат педагогических наук

УРИВКИ З АВТОБІОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ТА ЛИСТІВ Н. Я. ФРІДЬЄВОЇ

(З автобіографії)

<...> В февралі 1916 года получила работу во внешкольном отделе Уфимского губернского земства — заведующей Шаранским районом по внешкольному образованию, одновременно — заведующей районной библиотекой в селе Шаран Белибеевского уезда Уфимской губернии. Внешкольные функции в моей первой работе заключались в организации изб-читален по деревням района и в постоянных разъездах по району — в проведении читок газет и научно-популярной, в основном естественно-научной литературы с «волшебным фонарем». Работа была «неблагонадежная», пристав довольно внимательно следил за ней и не раз «пресекал» массовые мероприятия библиотеки. Здесь застала меня Февральская буржуазная революция. Принимала самое активное и деятельное участие — проводила разъяснительную работу о революционных событиях в стране, на фронте, принимала участие в аресте пристава, в разоружении местной полиции (урядника, стражников). Отобранное у полиции оружие было даже принесено в библиотеку и помещено в одной из комнат библиотеки под замком.

<...> Томский период запечатлелся в моей памяти особенно потому, что мы тогда проводили большую работу по подготовке и переподготовке библиотечных кадров, организовывали многочисленные библиотечные курсы, разрабатывали программы по библиотековедению. Особенно запечатлелись в памяти курсы красноармейцев — 120 человек, из которых мы готовили библиотекарей для Красной армии.

<...> На библиотечную работу пошла по «велению души». Библиотечные работники, начавшие свою работу с первых дней советской власти, считали, что на их долю выпало великое счастье быть первопроходчиками в строительстве социалистической культуры. Нужно было свершить еще одну революцию, может быть, более сложную, более трудную — культурную революцию. Это определило весь мой жизненный путь. Считала и считаю себя солдатом культурной революции.

(З листів до Ю. В. Григор'єва 1959 р., 1966–1972 рр.)

<...> мне хочется прибавить к этому мою личную признательность за ту помощь, какую Вы оказывали мне, давая

советы и указания в период написания моей диссертации, читая её варианты, откликаясь на работы.

<...> Я недавно приводила в порядок свои личные архивы и переписку и перечитывала Ваши письма периода конца 40-х годов и дальше до сегодня. И думала: каким несметным богатством душевной теплоты обладаете Вы, если столько уделяли мне, а я ведь только одна из многих Ваших друзей и соратников по общей работе. Низко кланяюсь Вам — Человеку, гармонически сочетающему в себе учёного и великую «должность» человека. Низкий Вам мой поклон.

(З листів до В. О. Артисевич від 15 грудня 1975 р., 9 січня, 18 лютого 1976 р.)

<...> Дорогая Вера Александровна! Вы пишете, что хотели бы написать книгу обо мне, наподобие моей об Х. Д. Алчевской. А я бы хотела, чтобы Вы и библиотечная общественность подняли вопрос о втором издании книги об Алчевской. За годы, прошедшие после выхода первого издания, я не покладая рук собирала дополнительные материалы. Книгу многие одобряют. Но в печати появились статьи о Х. Д. Алчевской, изображающие ее в кривом зеркале. Нужно обязательно дать отпор авторам. Чувствую, что это мой долг. Но... сил маловато. Ах, если бы вы помогли мне!

<...> Посылаю № 11 нашего сборника «Бібліотекознавство та бібліографія». В нем одна из последних моих работ (небольшое введение в большую работу, которую веду сейчас)¹.

<...> Я не приняла предложение Ю. А. Меженко², хотя, как видите, оно было очень и почетно, и заманчиво. Я восприняла его как чрезмерно высокую оценку моей предыдущей работе в УНИКе (я ее вела на общественных началах). В 1930 г. я уже активно участвовала в I выпуске Всеукраинского института коммунистического просвещения, уже успела много сил потратить, трудностей пережить: ведь ни программ, ни учебников, ни опыта подготовки специалистов-библиотекарей с высшим образованием не было. Нужно было снова стать первопроходчиком, помощи ждать было неоткуда. Эти 2 года после Киева (1928–1930) были поисками, блужданиями... Но я уже увлеклась и возвращаться в Киев не могла.

¹Стаття «До питання про бібліотекознавство як науку».

²Йдеться про лист директора Українського наукового інституту книгознавства Ю. О. Меженка від 7 липня 1930 р., в якому він запрошує Надію Яківну очолити секцію соціології книги в УНІК.

І. АВТОРСЬКІ ПРАЦІ Н. Я. ФРИДЬЄВОЇ

1919

1. Задачи Центральной библиотеки при Культурно-Просветительном Отделе Томского союза кооперативов : (докл. в коллегии инструкторов-культурников) / Н. Я. Фридьева // Томский кооператор. — 1919. — 5 нояб. (№ 40/41). — С. 5–8. — *
2. Статьи о внешкольном образовании и библиотечном деле / Балика Д., Фридьева Н. — Томск : [Б. и.], 1919. — [73] с. — Литогр.

1920

3. Инструкционные указания по библиотечной технике / Н. Я. Фридьева // Руководство-справочник по внешкольному образованию. — Красноярск : Изд-во Енисейского губерн. союза кооперативов, 1920. — С. 238–259.
4. Руководство для библиотек / Д. А. Балика, Н. Я. Фридьева. — Красноярск : Изд-во Енисейского губерн. союза кооперативов, 1920. — *
5. Техника народной библиотеки / Н. Фридьева // Руководство-справочник по внешкольному образованию. — Красноярск : Изд-во Енисейского губерн. союза кооперативов, 1920. — С. 153–159.
6. Трудовое начало в новой библиотеке / Д. Балика, Н. Фридьева // Свободная трудовая школа. — Томск, 1920. — № 1. — С. 29–33.

1921

7. Пути внешкольного строительства / Н. Фридьева // Известия музея библиотековедения. — Томск : Гос. изд-во, Томское Губерн. Отд-ние, 1921. — Сб. 1 : Введение в библиотековедение : статьи о внешкольном образовании. — С. 52–65.
8. Пути культурного развития человека (таблица) / Балика и Фридьева // Известия музея библиотековедения. — Томск : Гос. изд-во, Томское Губерн. Отд-ние, 1921. — Сб. 1 : Введение в библиотековедение : статьи о внешкольном образовании. — С. 47–50.

1923

9. К ликвидации библиотечной неграмотности (Нежин, Черниг. губ.) : [о библ. курсах Нежин. Окрполитпросвета] / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1923. — № 2/3. — С. 128–129.

1924

10. Библиотека селянина / Н. Я. Фридьева // Сельбудинок : зб. матеріалів щодо роботи на селі / Агітпроп Київ. губкому КП(б)У та Губполітосвіти. — Київ : Вид-во Київ. губкому КП України, 1924. — Ч. 2. — С. 34–44.
11. Маленький опыт одной организации читателей : (библиокружок при б-ке р-на Январского Восстания в Киеве) / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1924. — № 8. — С. 71–74.
12. Современные запросы городского читателя и активность библиотеки : (наблюдения и опыт городской районной библиотеки) / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1924. — № 1. — С. 50–55.

1925

13. Библиотечная выставка / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1925. — № 7. — С. 39–52.
14. Большой вопрос : положение клубной библиотеки : [о взаимоотношениях клуба и библиотеки] / Н. Фридьева, Д. Игудесман // Красный библиотекарь. — 1925. — № 9. — С. 42–47.
15. К вопросу об изучении читателя / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1925. — № 2. — С. 31–39.
16. Кабинет библиотекаря в Киеве / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1925. — № 12. — С. 71–76.
17. Киевское библиотечное объединение / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1925. — № 3. — С. 101–102.
18. [Рецензия] / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1925. — № 12. — С. 96–97. — Рец. на кн.: Реклама и плакат как орудия пропаганды / Теодор Кениг ; пер. с нем. под ред. и с предисл. А. Н. Егорова. — Л. : Время, 1925. — 285 с. : ил.

1926

19. Библиотечная работа / разраб. Н. Я. Фридиева // Культработа профсоюзов : материалы 1-й Киевской окр. культконференции профсоюзов (30 нояб. — 2 дек. 1925 г.) / Киев. окр. совет профсоюзов. — Киев, 1926. — С. 166–173.
20. Бібліотечна пересувна робота на селі (організація й техніка) : тези доп. т. Фридієвої / Н. Я. Фрідьєва // Матеріяли 2-ої окружної наради політосвітробітників Київщини : (тези доп.) / Київська Окрполітосвіта. — Київ, 1926. — С. 54–55.
21. К вопросу о работе методической секции бибобъединения / Н. Фридьєва // Красный библиотекарь. — 1926. — № 6. — С. 62–75.
22. К вопросу о централизации каталога / Д. Игудесман, Н. Фридьєва // Красный библиотекарь. — 1926. — № 1. — С. 53–56.
23. [Київське бібліотечне об'єднання : на базі каб. бібліотекаря при Київ. б-ці ім. РКП(б)] / Н. Фридьєва // Бібліологічні вісті. — 1926. — № 4. — С. 89–91.
24. [Рецензия] / Н. Фридьєва // Красный библиотекарь. — 1926. — № 1. — С. 79–80. — Рец. на кн.: Массовый читатель и книга : [сборник] / под ред. Н. А. Рыбникова. — М. : Госвоениздат, 1925. — 88 с.
25. Треба вивчати масового читача / Н. Я. Фрідьєва // Пролетарська правда. — 1926. — 16 груд.

1927

26. Библиотека в работе с малограмотными / М. Майданский, Н. Фридьєва // Красный библиотекарь. — 1927. — № 5. — С. 23–35.
27. Библиотечное практиканство (ученичество) : (предпосылки, киевский опыт, итоги, выводы) / Н. Фридьєва // Красный библиотекарь. — 1927. — № 1. — С. 23–41.
28. Від лікпункту до бібліотеки : інструктивний матеріал для лікпунктів, шкіл малописьменних, бібліотек, сельбудів та хатчиталень / Н. Фрід'єва, М. Майдановський. — Київ : Геть неписьменність, 1927. — 28 с.

29. Изучение читателя : опыт методики / Н. Фридьева, Д. Балаика ; под ред. М. А. Смушковой ; Главполитпросвет. — М. ; Л. : Долой неграмотность, 1927. — 118 с.
30. [Рецензия] / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1927. — № 12. — С. 87–89. — Рец. на кн.: Техника чтения : краткое руководство для читателя / В. Чарнолуцкий. — М. ; Л. : Долой неграмотность, 1927. — 64 с.

1928

31. Изучение читателя : опыт методики / Надежда Яковлевна Фридьева, Дмитрий Андреевич Балаика ; под ред. М. А. Смушковой. — 2-е изд., испр. и доп. — М. ; Л. : Долой неграмотность, [1928]. — 158 с.
32. Читатель киевских политпросветских библиотек в 1926/27 гг. : итоги опыта по массовому изучению читателя, организованному библиотечной секцией Киев. каб. политпросветработника / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1928. — № 2. — С. 51–64.

1929

33. Абетка сільського бібліотекаря / Н. Фридьєва, Я. Кереказ. — Харків : Держвидав України, 1929. — 90 с.
34. Книгоноство на селі: заочні курси політпросвітробітників. Курс бібліотечної роботи. Лекція 9 / Н. Фридьєва. — Харків, 1929. — 14 с.
35. [Рецензія] / Н. Фридьєва // Шлях освіти. — 1929. — № 5/6. — С. 210–213. — Рец. на кн.: Психология читателя и книги : краткое введение в библиологическую психологию / Н. А. Рубакин. — М. ; Л. : Гос. изд-во, 1929. — 308 с.
36. Робота київських міських бібліотек з малописьменними (за матеріалами бібліотечної секції київського кабінету ПОР) / Н. Фридьєва // Політосвіта : матеріали й статті з питань політосвітньої роботи : збірник / Упр. політосвіти НКО УСРР. — 1929. — № 3/4. — С. 79–86.
37. Уголок бібліотекаря в кабінете політпросветработы / Н. Фридьєва ; под ред. М. А. Смушковой, Ц. М. Подгорненской ; Главполитпросвет, Сектор массовой работы, Центр. каб. политпросветработы. — М. ; Л. : Госиздат, 1929. — 32 с.

1930

38. Библиоход и соцсоревнование. Библиотечный поход в опытно-показательном округе : [сплошная практика студентов Харьк. ин-та политпросветработы в селах Зиновьевского округа на Украине] / Н. Я. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1930. — № 5. — С. 49–52.
39. Влияние чтения на волевую деятельность человека / Н. Я. Фридьева // Элементы общей психологии / БЗО при пед. фак. 2 МГУ. — М., 1930. — С. 181–188. — *
40. Запис попиту, як метод вивчання читача, і український читач за матеріалами попиту УНІК'у / Н. Фридьєва // Праці Кабінету вивчання книги й читача / за ред. Д. Балики. — Харків ; Київ, 1930. — Зб. 1 : Бібліотека і читач на Україні. — С. 116–145. — (Труди / Укр. наук.-дослід. ін-т книгознавства, Секція соціології ; т. 2).
41. Подготовка библиотечных кадров на Украине (библиотечное отделение Института политпросвета в Харькове) / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1930. — № 10. — С. 42–45.
42. Современные задачи справочной работы / Н. Фридьева // Красный библиотекарь. — 1930. — № 12. — С. 18–20.
43. Центральні округові бібліотеки України : (за матеріалами обслідування Кабінету вивчання книги й читача при УНІК'у / Н. Фридьєва // Праці Кабінету вивчання книги й читача / за ред. Д. Балики. — Харків ; Київ, 1930. — Зб. 1 : Бібліотека і читач на Україні. — С. 61–82. — (Труди / Укр. наук.-дослід. ін-т книгознавства, Секція соціології ; т. 2).
44. Читач київських політосвітніх бібліотек в 1926/27 р. : (довідь в Кабінеті вивчання книги й читача УНІК'у) / Н. Фридьєва // Праці Кабінету вивчання книги й читача / за ред. Д. Балики. — Харків ; Київ, 1930. — Зб. 1 : Бібліотека і читач на Україні. — С. 174–189. — (Труди / Укр. наук.-дослід. ін-т книгознавства, Секція соціології ; т. 2).

1933

45. За перевірку боєздатности теоретичного фронту бібліотекознавства (в порядку самокритики) / Фридьєва Н. // Бібліотека у соціаліст. будівництві. — 1933. — № 3. — С. 27–31.

46. Система підготовки бібліотечних кадрів на Україні в другу п'ятирічку : (в порядку обговорення) / Н. Фридьєва // Бібліотека у соціаліст. будівництві. — 1933. — № 1. — С. 14–20.

1934

47. [Рецензія] / Н. Фридьєва // Комуністична освіта. — 1934. — № 2. — С. 145–147. — Рец. на журн.: Бібліотека у соціалістичному будівництві : журн. теорії та практики бібл. роботи. — Харків : Радян. шк., 1933. — № 1–9.

1940

48. Скарбниця людської думки : [до 135-річчя ЦНБ] / Н. Я. Фридьєва // Соціаліст. Харківщина. — 1940. — 29 січ.
49. Центральна наукова бібліотека Харківського державного університету : (до 135-річчя її існування) : іст. нарис / Н. Я. Фридьєва // Короткі нариси з історії Харківського державного університету. 1805–1940 / Харків. держ. ун-т ім. О. М. Горького. — Харків, 1940. — Т. 135. — С. 107–132.

1948

50. К вопросу о советском библиотековедении как науке / Н. Я. Фридьєва // Тезисы докладов на теоретической конференции Харьковского государственного библиотечного института / Ком. по делам культ.-просвет. учреждений, Харьк. гос. библ. ин-т. — Харьков, 1948. — С. 6–8.
51. О подготовке кадров в библиотечных институтах (по поводу статьи В. Г. Сахарова и И. М. Фрумина) / М. М. Фельдштейн, Н. Я. Фридьєва, Р. Б. Гуревич // Библиотекарь. — 1948. — № 9. — С. 25–30.

1954

52. Публичная, общественная и бесплатные народные библиотеки гор. Харькова до 1917 года : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук / Н. Я. Фридьєва ; Моск. гос. библ. ин-т им. В. М. Молотова. — Харьков, 1954. — 20 с.

1956

53. Бесплатные народные библиотеки в г. Харькове в период первой русской революции / Н. Я. Фридьева // Учен. зап. / М-во культуры УССР, Харьк. гос. библ. ин-т. — Харьков, 1956. — Вып. 2. — С. 141–162.

1957

54. Диференційоване обслуговування читачів у радянських бібліотеках / Н. Я. Фридьєва // Конференція спеціальних кафедр спільно з бібліотечними працівниками, присвячена питанню диференційованого обслуговування читачів, 1917–1957 : [тези доп.] / М-во культури УРСР, Харків. держ. библ. ін-т. — Харків, 1957. — С. 5–6.

1958

55. Програма курсу «Бібліотекознавство» : проект / М-во культури УРСР, Харків. держ. библ. ін-т, [Каф. бібліотекознавства, Каф. библ. фондів і каталогів] ; [уклад.: А. А. Ашукін, Н. Я. Фридьєва, Р. Б. Гуревич]. — Харків, 1958. — 58 с.

1959

56. Бібліотечна справа на Україні в перші роки Радянської влади (1917–1920 рр.) / Н. Я. Фридьєва // Наукова конференція, присвячена ХХІ з'їздові КПРС : [тези доп.] / М-во культури УРСР, Харків. держ. библ. ін-т. — Харків, 1959. — С. 50–51.

1960

57. Відкриті книжкові фонди / Н. Я. Фридьєва, С. І. Волкова // Соціаліст. культура. — 1960. — № 2. — С. 34–35.
58. Керівництво читанням в умовах відкритого доступу читачів до книжкових фондів бібліотек / Н. Я. Фридьєва // Відкритий доступ до книжкових фондів бібліотек : зб. навч.-метод. ст. на допомогу студентам у вивченні курсу бібліотекознавства / М-во культури УРСР, Харків. держ. библ. ін-т. — Харків, 1960. — С. 3–27.
59. Керівництво читанням в умовах відкритого доступу читачів до книжкових фондів радянських бібліотек / Н. Я. Фридьєва // Друга науково-методична конференція випускників інституту (10–13 травня 1960 р.) : [тези доп.] / М-во культури УРСР, Харків. держ. библ. ін-т. — Харків, 1960. — С. 15–16.

60. Керівництво читанням в умовах відкритого доступу читачів до книжкових фондів радянських бібліотек / Н. Я. Фрідьєва // Конференція, присвячена підсумкам наукової роботи за 1959 рік (4–6 лютого 1960 р.) : [тези доп.] / М-во культури УРСР, Харків. держ. бібл. ін-т. — Харків, 1960. — С. 14–15.
61. Пропаганда в бібліотеках літератури з питань економіки : (метод. вказівки для студентів, вивчаючих курс бібліотекознавства) / Н. Я. Фрідьєва ; Харків. держ. бібл. ін-т. — Харків, 1960. — 36 с.

1961

62. Руководство чтением в советских библиотеках в современных условиях / Н. Я. Фридьева // Тезисы докладов на конференции высших учебных заведений М-ва культуры РСФСР, посвященной вопросу о возрастающей роли культурно-просветительной работы в период развернутого строительства коммунизма, 4–8 мая 1961 г. / Ленингр. библиотеч. ин-т. — Л., 1961. — С. 32–34. — *

1962

63. Керівництво читанням в бібліотеках в світлі рішень XXII з'їзду КПРС / Н. Я. Фрідьєва // Третя науково-методична конференція випускників інституту (25–27 вересня 1962 р.) : тези доп. / М-во культури УРСР, Харків. держ. бібл. ін-т. — Харків, 1962. — С. 3–4.
64. Керівництво читанням в бібліотеках в світлі рішень XXII з'їзду КПРС / Фрідьєва Н. Я. // VI звітно-наукова конференція : підсумки наук. роботи за 1961 р. (24–26 січ. 1962 р.) : програма і тези доп. / М-во культури УРСР, Харків. держ. бібл. ін-т. — Харків, 1962. — С. 15–16.

1963

65. Жизнь для просвещения народа : (о деятельности Х. Д. Алчевской) / Н. Я. Фридьева. — М. : Изд-во Всесоюз. кн. палаты, 1963. — 100 с. — (Деятели книги).

1965

66. Вивчення читачів і керівництво читанням у масових бібліотеках / Н. Я. Фрідьєва // IV науково-методична конференція випускників інституту (13–15 травня) : тези доп. і повідомл. / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1965. — С. 1–2.

67. Вивчення читачів і керівництво читанням у масових бібліотеках (з досвіду роботи бібліотек м. Харкова) / Н. Я. Фрідьєва // IX звітно-наукова конференція : підсумки наук. роботи за 1964 р. (25–27 лют. 1965 р.) : програма і тези доп. / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1965. — С. 40–41.

1966

68. Вивчення читачів і керівництво читанням у масових бібліотеках України : (у пошуках шляхів до розуму і серця кожного читача) / Н. Я. Фрідьєва // Бібліотекознавство та бібліогр. : респ. міжвід. наук.-метод. зб. / М-во культури УРСР. — Харків, 1966. — [Вип.] 3. — С. 5–18.

1967

69. Бібліотеки більшовицьких організацій України (лютий-жовтень 1917 р.) / Н. Я. Фрідьєва // Бібліотекознавство та бібліогр. : міжвід. респ. зб. / М-во культури УРСР. — Харків, 1967. — [Вип.] 5. — С. 89–100.

1969

70. Роль Н. К. Крупської в становленні та розвитку бібліотечної справи на Україні в перші роки Радянської влади (1919–1920 рр.) / Н. Я. Фрідьєва // V науково-методична конференція випускників інституту, присвячена 100-річчю від дня народження Н. К. Крупської (9–11 квітня 1969 р.) : програма і тези доп. / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1969. — С. 26–28.

1971

71. Дмитро Андрійович Балика (1894–1971 рр.) / [Н. Я. Фрідьєва] // Бібліотекознавство та бібліогр. : міжвід. респ. зб. / М-во культури УРСР. — Харків, 1971. — [Вип.] 10. — С. 101–106. — Без підпису. — Список праць Д. А. Балики: 63 назви.
72. До питання про бібліотекознавство як науку / Н. Я. Фрідьєва // Бібліотекознавство та бібліогр. : міжвід. респ. зб. / М-во культури УРСР. — Харків, 1971. — Вип. 11. — С. 15–23.

73. На допомогу вивчаючим курс «Керівництво читанням. Обслуговування читачів у бібліотеці» : метод. вказівки для студентів-заочників / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури ; [уклад. Фрідьева Н. Я.]. — Харків, 1971. — 39 с.

1975

74. История библиотечного дела на Украине (1917–1932 гг.) : учеб. пособие / З. В. Гимальдинова, Н. Я. Фридьева, Ф. А. Ещенко, Т. П. Самойленко, И. В. Демкин, Т. А. Скрипник ; под ред. Т. А. Скрипник ; М-во культуры УССР, Харьк. гос. ин-т культуры. — Харьков, 1975. — 208 с.

НЕОПУБЛІКОВАНІ МАТЕРІАЛИ

75. Архів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (Архів ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна). Фрідьева Н. Я. Спр. 1, од. зб. 5. Праздник культуры : [выступление на радио, посвященное 135-летию ЦНБ Харьк. ун-та], 1940 г., Харьков, машинопись, 16 л.
76. Архів ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Фрідьева Н. Я. Спр. 1, од. зб. 9. Организация библиотечной работы в университете : тез. докл. на всеукр. библиотеч. совещании, 21 июня 1941 г., Киев, машинопись, 8 л.
77. Архів ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Фрідьева Н. Я. Спр. 1, од. зб. 1. Центральна наукова бібліотека Харківського державного університету (від заснування до Другої Вітчизняної війни: 1805–1941 рр.) : іст. нарис : [перероблено з однойменної статті, написаної у 1940 р. до 135-річного ювілею Харків. держ. ун-ту], 1945 р., Харків, машинопис, 33 с.
78. Архів ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Фрідьева Н. Я. Спр. 1, од. зб. 2. Центральная научная библиотека ХГУ после Великой Октябрьской социалистической революции до Великой Отечественной войны, 1917–1941, Харьков, 1945 г., рукопис, 40 с.

79. Публичная, общественная и народные бесплатные библиотеки гор. Харькова до 1917 года : дис. ... канд. пед. наук / Фридьева Н. Я. ; Моск. гос. библ. ин-т им. В. М. Молотова. — Харьков : [Б. и.], 1954. — 382 л. — Список исполыз. материалов: с. 290–320.
80. Архів ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Фрідьєва Н. Я. Спр. 1, од. зб. 7. Рецензия на библиографический указатель трудов ученых Харьковского университета за 1933–1956 годы, Харьков, 25 мая 1957 г., машинопись, 4 с.
81. Замечания к тезисам профессора, доктора Хорста Кунце по вопросу «О предмете и задаче библиотековедения» / Н. Я. Фридьева. — [Харьков], 1961. — 6 л. — Рукопись. — *
82. Советское библиотековедение как наука / Н. Я. Фридьева. — [Харьков], 1962. — 5 л. — Рукопись. — *
83. К вопросу о библиотековедении как науке / Н. Я. Фридьева. — [Харьков], 1971. — 25 л. — Рукопись. — *
84. Российская государственная библиотека. Отдел рукописей. Ф. 706, картон 8, ед. хр. 40. Фридьева Н. Я. Письма к Григорьеву Юрию Владимировичу, 1959, 1966–1972, 16 писем, 41 л. — *
85. Письма к Вере Александровне Артисевич от 15.12.1975 г., от 9.01.1976 г., от 18.02.1976 г. : [в ответ на просьбу В. А. Артисевич прислать все материалы Н. Я. Фридьевой для написания цикла статей о видных женщинах-библиотековедах Украины] / Н. Я. Фридьева. — [Харьков], 1975–1976. — 11 л. — Рукопись.

***II. ВИДАННЯ ЗА РЕДАКЦІЄЮ ТА ЗА УЧАСТЮ
Н. Я. ФРІДЬЄВОЇ В РЕДКОЛЕГІЯХ НАУКОВИХ
ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ***

86. Довідково-бібліографічна робота районної бібліотеки : (метод. посіб.) / М-во культури УРСР, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; [уклад.: Г. Б. Гальперіна, І. С. Харченко, Я. І. Яновський ; ред. Н. Я. Фрідьєва]. — Харків : Вид-во Кн. палати УРСР, 1955. — 39 с.

87. Ученые записки. Вып. 2 / М-во культуры УССР, Харьк. гос. библ. ин-т ; [редкол.: Ф. А. Ещенко и др.]. — Харьков : Изд-во Кн. палаты УССР, 1956. — 257 с. — Чл. редкол.
88. Як скласти бібліотечний плакат : (поради бібліотекарів) / М-во культури УРСР, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; [скл. Н. С. Сигал ; іл. Л. М. Крихтіна ; ред. Н. Я. Фрідьєва]. — Харків : Вид-во Кн. палати УРСР, 1956. — 37 с. : іл.
89. Учені записки. Вип. 3. До 40-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції / М-во культури УРСР, Харків. держ. библ. ін-т ; [редкол.: Г. А. Кравець (відп. ред.) та ін.]. — Харків : Вид-во Кн. палати УРСР, 1957. — 313 с. — Чл. редкол.
90. Учені записки. Вип. 4. Питання історії та історії культосвітньої роботи / М-во культури УРСР, Харків. держ. библ. ін-т ; [редкол.: Г. А. Кравець (відп. ред.) та ін.]. — Харків, 1959. — 237 с. — Чл. редкол.
91. Богдан К. П. Методична робота районної дитячої бібліотеки : лекція для студентів заоч. від-ня з курсу «Бібліотекознавство» / К. П. Богдан ; [відп. за вип. Н. Я. Фрідьєва] ; М-во культури УРСР, Харків. держ. библ. ін-т. — Харків : [Б. в.], 1960. — 21 с.
92. Відкритий доступ до книжкових фондів бібліотек : зб. навч.-метод. ст. на допомогу студентам у вивченні курсу бібліотекознавства / М-во культури УРСР, Харків. держ. библ. ін-т ; [редкол.: А. А. Ашукін, М. О. Пасічник, Д. Д. Тараманов, Н. Я. Фрідьєва]. — Харків, 1960. — 134 с.
93. Учені записки. Вип. 4. Питання бібліотекознавства та бібліографії / М-во культури УРСР, Харків. держ. библ. ін-т ; [редкол.: Г. А. Кравець (відп. ред.) та ін.]. — Харків, 1960. — 162 с. — Чл. редкол.
94. Учені записки. Вип. 5. Питання історії та історії культосвітньої роботи / М-во культури України, Харків. держ. библ. ін-т ; [редкол.: Г. А. Кравець (відп. ред.) та ін.]. — Харків, 1960. — 264 с. — Чл. редкол.
95. Бібліотекознавство та бібліографія. [Вип.] 1 : зб. ст. / М-во культури УРСР ; [редкол.: М. С. Демченко (відп. ред.) та ін.]. — Харків : Ред.-вид. відділ Кн. палати УРСР, 1964. — 246 с. — Чл. редкол.

96. Бібліотекознавство та бібліографія. [Вип.] 2 : зб. ст. / М-во культури УРСР ; [редкол.: М. С. Демченко (відп. ред.) та ін.]. — Харків : Ред.-вид. відділ Кн. палати УРСР, 1965. — 193 с. — Чл. редкол.
97. Бібліотекознавство та бібліографія. [Вип.] 3 : респ. міжвід. наук.-метод. зб. / М-во культури УРСР ; [редкол.: М. С. Демченко (відп. ред.) та ін.]. — Харків : Ред.-вид. відділ Кн. палати УРСР, 1966. — 167 с. — Чл. редкол.
98. Бібліотекознавство та бібліографія. [Вип.] 4 : міжвід. респ. зб. / М-во культури УРСР ; [редкол.: М. С. Демченко (відп. ред.) та ін.]. — Харків : Ред.-вид. відділ Кн. палати УРСР, 1967. — 192 с. — Чл. редкол.
99. Бібліотекознавство та бібліографія. [Вип.] 5 : міжвід. респ. зб. / М-во культури УРСР; [редкол.: М. С. Демченко (відп. ред.) та ін.]. — Харків : Ред.-вид. відділ Кн. палати УРСР, 1967. — 140 с. — Чл. редкол.
100. Бібліотекознавство та бібліографія. [Вип.] 6 : міжвід. респ. зб. ст. / М-во культури УРСР ; [редкол.: М. С. Демченко (відп. ред.) та ін.]. — Харків : Ред.-вид. відділ Кн. палати УРСР, 1969. — 158 с. — Чл. редкол.
101. Бібліотекознавство та бібліографія. [Вип.] 7 : міжвід. респ. зб. ст. / М-во культури УРСР ; [редкол.: М. С. Демченко (відп. ред.) та ін.]. — Харків : Ред.-вид. відділ Кн. палати УРСР, 1969. — 132 с. — Чл. редкол.
102. Бібліотекознавство та бібліографія. [Вип.] 8 : міжвід. респ. зб. ст. / М-во культури УРСР ; [редкол.: М. С. Демченко (відп. ред.) та ін.]. — Харків : Ред.-вид. відділ Кн. палати УРСР, 1970. — 134 с. — Чл. редкол.
103. Бібліотекознавство та бібліографія. [Вип.] 9 : міжвід. респ. зб. ст. / М-во культури УРСР ; [редкол.: М. С. Демченко (відп. ред.) та ін.]. — Харків : Ред.-вид. відділ Кн. палати УРСР, 1970. — 154 с. — Чл. редкол.

III. ПУБЛІКАЦІЇ ПРО ЖИТТЯ ТА НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ Н. Я. ФРІДЬЄВОЇ

1923

104. Зиневич Н. Библиотечная работа в Сибири / Н. Зиневич // Красный библиотекарь. — 1923. — № 1. — С. 86.

1926

105. Балика Д. А. 1-й Всеукраїнський бібліотечний з'їзд у Харкові : [про участь у з'їзді Н. Я. Фрідьєвої та Я. Розанова] / Д. А. Балика // Бібліологічні вісті. — 1926. — № 1. — С. 79–80.
106. Довгань К. Чергова проблема : (нариси про читача) / Кость Довгань // Життя й революція. — 1926. — № 2/3. — С. 78, 79, 80.
107. Зміст дебатів [по доповіді Д. А. Балики «Активізація роботи в наукових бібліотеках» та Я. С. Розанова «Зв'язок між науковими та політосвітніми бібліотеками» на Першій конференції наукових бібліотек УСРР] // Бібліотечний збірник / Всенар. б-ка України при Укр. АН. — Київ, 1926. — Ч. 1 : Праці Першої конференції наукових бібліотек УСРР. — С. 100–101.
108. Зміст дебатів по доповідях ... [на Першій конференції наукових бібліотек УСРР] // Бібліотечний збірник / Всенар. б-ка України при Укр. АН. — Київ, 1926. — Ч. 1 : Праці Першої конференції наукових бібліотек УСРР. — С. 82–84.

1928

109. Довгань К. Українська література і масовий читач : [про діяльність Кабінету вивчення книги й читача при УНІК під кер. Н. Я. Фрідьєвої] / Кость Довгань // Критика. — 1928. — № 8. — С. 35–46.

1930

110. Балика Д. Проблема вивчення читача в історії літератури та в книгознавстві : (тези та доповіді в Кабінеті читачівства УНІК'у / Д. Балика // Праці Кабінету вивчення книги й читача / за ред. Д. Балики. — Харків ; Київ, 1930. — Зб. 1 : Бібліотека і читач на Україні. — С. 189. — (Труди / Укр. наук.-дослід. ін-т книгознавства, Секція соціології ; т. 2).

111. Довгань К. Матеріали до Всеукраїнського обслідування бібліотек 1927–28 р. / К. Довгань // Праці Кабінету вивчення книги й читача / за ред. Д. Балики. — Харків ; Київ, 1930. — Зб. 1 : Бібліотека і читач на Україні. — С. 36, 54. — (Труди / Укр. наук.-дослід. ін-т книгознавства, Секція соціології ; т. 2).

1932

112. Грибненко О. [Рецензія] / О. Грибненко // Бібліотека у соціаліст. будівництві. — 1932. — № 2. — С. 50. — Рец. на кн.: На допомогу бібліотекареві-пересувникові / Б. Вексельман. — Харків : ДВОУ – Укр. робітник, 1931.
113. Кириченко М. Масову бібліотечну роботу — на вищий щабель / Мих. Кириченко // Комуністична освіта. — 1932. — № 7. — С. 67.
114. По-більшовицькому битись за марксо-ленінське бібліотекознавство / «Вуїковець» // Бібліотека у соціаліст. будівництві. — 1932. — № 1. — С. 25–26.
115. Постанова кафедри бібліотекознавства ВУІКО // Бібліотека у соціаліст. будівництві. — 1932. — № 1. — С. 27.

1933

116. Бабкіна Е. Бібліотечні кадри у 2 п'ятирічці : (з приводу статті Н. Я. Фрідьєвої) : [про статтю «Проблема готування бібліотечних кадрів в другій п'ятирічці»] / Бабкіна Е. // Бібліотека у соціаліст. будівництві. — 1933. — № 4. — С. 28–31.
117. Токар. Про бібліотечні кадри : [про систему підготовки бібл. кадрів, запропоновану Н. Фрідьєвою] / Токар // Бібліотека у соціаліст. будівництві. — 1933. — № 6/7. — С. 51–53.

1934

118. Троїцька О. Бібліотечний факультет ВУІКО в 1933–34 році / О. Троїцька // Бібліотека у соціаліст. будівництві. — 1934. — № 9. — С. 15–17.
119. Фельдштейн М. Проти націоналізму в теорії і практиці бібліотечної справи / М. Фельдштейн, О. Грібненко // Комуністична освіта. — 1934. — № 4. — С. 125, 126.

1941

120. Багалій О. 25 років на бібліотечній роботі / Ольга Багалій // За більшовицькі кадри. — 1941. — 29 січ.
121. Багалій О. 25 років науково-бібліотечної роботи / Ольга Багалій // Соціаліст. Харківщина. — 1941. — 17 січ.

1954

122. Горш Е. А. Советские библиотеки в годы восстановления народного хозяйства: 1921–1925 гг. : (содержание и формы массовой работы) : дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук (по специальности «Библиотековедение») / Ленингр. гос. библ. ин-т им. Н. К. Крупской. — Л., 1954. — С. 113–114.

1957

123. Євсєєв О. І. Підготовка культосвітніх працівників в Харківському бібліотечному інституті / О. І. Євсєєв, А. П. Виноградов, О. А. Майборода // Учені записки / М-во культури УРСР, Харків. держ. бібл. ін-т. — Харків, 1957. — Вип. 3 : До 40-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції. — С. 31, 42, 43.

1958

124. Васильченко В. Е. История библиотечного дела в СССР : учеб. для библ. ин-тов / В. Е. Васильченко ; под ред. Е. В. Сеглин ; Моск. гос. библ. ин-т. — М. : Совет. Россия, 1958. — С. 55.

1966

125. Гуревич Р. Всегда в поиске / Р. Гуревич // Библиотекарь. — 1966. — № 3. — С. 40.
126. Инопина Н. Глава семьи : [о Н. Я. Фридьевой и ее семье] / Н. Инопина // Красное знамя. — 1966. — 17 июля.
127. Каганов І. Я. Славний ювілей (до 50-річчя громадської, наукової і педагогічної діяльності Н. Я. Фрідьєвої) / І. Я. Каганов // Бібліотекознавство та бібліографія : респ. міжвід. наук.-метод. зб. / М-во культури УРСР. — Харків, 1966. — [Вип.] 3. — С. 151–159.
128. О работе межвузовской конференции по проблемам совершенствования курса «Работа с читателями» // Учен. зап. / М-во культуры РСФСР, Моск. гос. ин-т культуры. — М., 1966. — Вып. 13. — С. 248.

129. Почесне звання : [про присвоєння почесного звання заслуженого працівника культури УРСР Н. Я. Фрідьєвій] // Соціаліст. Харківщина. — 1966. — 18 груд.
130. Про присвоєння почесного звання заслуженого працівника культури Української РСР : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 13 груд. 1966 р. // Відом. Верховної Ради УРСР. — 1966. — № 49. — С. 530.
131. Сарана А. Пропагандист советской книги : [к 50-летию библиотековедческой работы Н. Я. Фридьевой] / А. Сарана // Красное знамя. — 1966. — 17 марта.
132. Скрипник Т. О. Півстоліття — улюбленій справі : Н. Я. Фрідьєва / [Скрипник Т. О.] // Соціаліст. культура. — 1966. — № 2. — С. 43. — Без підпису.

1967

133. Григорьев Ю. В. Основные этапы развития советского библиотековедения (1917–1967) / Ю. В. Григорьев // Учен. зап. / М-во культуры РСФСР, Моск. гос. ин-т культуры. — М., 1967. — Вып. 16. — С. 206, 235.
134. З історії Харківського державного інституту культури (1957–1967 рр.) / А. П. Виноградов, В. Т. Витяжков, О. І. Євсєєв [та ін.] // Бібліотекознавство та бібліографія : міжвід. респ. зб. / М-во культури УРСР. — Харків, 1967. — [Вип.] 5. — С. 52, 56, 57.

1968

135. Григорьев Ю. В. Методологические проблемы советского библиотековедения / Ю. В. Григорьев // Учен. зап. / М-во культуры РСФСР, Моск. гос. ин-т культуры. — М., 1968. — Вып. 15. — С. 59.

1970

136. Олейниченко О. К. Библиотечное строительство на Украине в 1917–1925 годах : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : № 13735 «Библиография и библиотековедение» / О. К. Олейниченко ; М-во культуры РСФСР, Моск. гос. ин-т культуры. — М., 1970. — С. 5.

1971

137. Бібліографічний покажчик друкованих праць викладачів та співробітників Харківського державного інституту культури (1947–1970) / уклад.: Т. С. Раскіна, О. П. Насонова // Бібліотекознавство та бібліографія : міжвід. респ. зб. / М-во культури Укр. РСР. — Харків, 1971. — Вип. 11. — С. 184–185.

1972

138. Гімальдінова З. В. З історії організації бібліотечного обслуговування сільського населення України (1929–1959 рр.) / З. В. Гімальдінова // Бібліотекознавство та бібліографія : міжвід. респ. зб. / М-во культури Укр. РСР. — Харків, 1972. — Вип. 13. — С. 76.
139. Тамм Є. П. Бібліотечна справа в Українській РСР в історичній літературі початку 30-х — середини 50-х років / Є. П. Тамм // Бібліотекознавство та бібліографія : міжвід. респ. зб. / М-во культури Укр. РСР. — Харків, 1972. — Вип. 12. — С. 132.

1974

140. Гімальдінова З. Становление и развитие сельских библиотек Украины (1917–1959 гг.) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 05.25.03 «Библиография и библиотековедение» / Заида Гімальдінова. — М., 1974. — С. 12.

1977

141. Ванеев А. Н. Источники по истории библиотековедческой мысли в СССР / А. Н. Ванеев // История библиотечного дела в СССР : сб. науч. тр. / Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, Науч.-исслед. отдел библиотековедения и теории библиогр. — М., 1977. — Ч. 3 : Источниковедческие проблемы истории библиотечного дела в СССР (1921–1929). — С. 96.
142. Дергачева Л. Д. Материалы периодических изданий об участии библиотек в работе по ликвидации неграмотности в СССР (1919–1928) / Л. Д. Дергачева // История библиотечного дела в СССР : сб. науч. тр. / Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, Науч.-исслед. отдел библиотековедения и теории библиогр. — М., 1977. — Ч. 3 : Источниковедческие проблемы истории библиотечного дела в СССР (1921–1929). — М., 1977. — С. 51.

143. Мазманьянц В. К. З історії бібліотеки Харківського державного університету / В. К. Мазманьянц // Бібліотекознавство і бібліографія : респ. міжвід. темат. наук.-метод. зб. / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1977. — Вип. 17. — С. 111.

1979

144. Афанасьев М. Д. Связь экономико-географических факторов с распространённостью чтения на селе / М. Д. Афанасьев // Социология и психология чтения / [редкол.: Н. М. Сикорский (гл. ред.) и др.]. — М. : Книга, 1979. — С. 33, 34. — (Труды ГБИЛ ; т. 15).

145. Одинока Л. П. Деякі проблеми організації науково-методичної бібліотекознавчої роботи в УРСР (1917–1925) / Л. П. Одинока // Бібліотекознавство і бібліографія : респ. міжвід. наук.-метод. зб. / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1979. — Вип. 19. — С. 109.

146. Харьковский государственный институт культуры. 1929–1979 / [А. Л. Оприщенко и др.] ; под ред. А. Л. Оприщенко. — Харьков : Вища шк. Изд-во при Харьк. ун-те, 1979. — С. 11.

1980

147. Абрамов К. И. История библиотечного дела в СССР : учебник / К. И. Абрамов. — Изд. 3-е, перераб. и доп. — М. : Книга, 1980. — С. 215.

148. Ванеев А. Н. Развитие библиотековедческой мысли в СССР / А. Н. Ванеев. — М. : Книга, 1980. — С. 8, 38, 39, 54, 58–60, 101, 120, 128, 131, 132, 137, 148, 165, 169, 191.

149. Ванеев А. Н. Развитие библиотековедческой мысли в СССР : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра пед. наук / А. Н. Ванеев. — М., 1980. — С. 19.

150. Волкова С. И. Советский библиотековед Н. Я. Фридьева / С. И. Волкова // Совет. библиотековедение. — 1980. — № 2. — С. 121–122.

151. Столяров Ю. М. Внесок бібліотекознавців УРСР у розвиток радянського бібліотекознавства / Ю. М. Столяров // Бібліотекознавство і бібліографія : респ. міжвід. наук.-метод. зб. / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1980. — Вип. 20. — С. 93, 94.

1981

152. Милов П. Е. Изучение чтения советской молодежи в 20-е годы / П. Е. Милов // Совет. библиотековедение. — 1981. — № 3. — С. 94.
153. Столяров Ю. Н. Библиотека: структурно-функциональный подход / Ю. Н. Столяров. — М. : Книга, 1981. — С. 27.

1982

154. Тамм Є. П. Бібліотечна справа на Україні в історичній літературі (1967–1979 рр.) / Є. П. Тамм // Бібліотекознавство і бібліографія : респ. міжвід. наук.-метод. зб. / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1982. — Вип. 22. — С. 118, 119.

1983

155. Крейденко В. С. Библиотечные исследования : научные основы / В. С. Крейденко. — М. : Книга, 1983. — С. 112.
156. Хропач А. Н. Процессы дифференциации в современном библиотековедении / А. Н. Хропач // Совет. библиотековедение. — 1983. — № 3. — С. 34, 36, 43.

1984

157. Волкова С. І. Деякі аспекти розвитку наукових концепцій про об'єкт і предмет бібліотекознавства як науки / С. І. Волкова // Бібліотекознавство і бібліографія : респ. міжвід. наук.-метод. зб. / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1984. — Вип. 24. — С. 14, 17.
158. Тамм Є. П. Бібліотечне будівництво на Україні в перші роки Радянської влади (1917–1925 рр.) в історичній літературі / Є. П. Тамм // Бібліотекознавство і бібліографія : респ. міжвід. наук.-метод. зб. / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1984. — Вип. 24. — С. 111.

1987

159. Бурая Н. П. Клубы по интересам и любительские объединения при библиотеках как формы пропаганды книги и руководства чтением : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук / Бурая Наталья Петровна. — М., 1987. — С. 3.

1988

160. Зыков О. П. Оценка выставочной работы библиотек как основа ее совершенствования : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 05.25.03 «Библиотековедение и библиографоведение» / Зыков Олег Петрович ; М-во культуры РСФСР, Ленингр. ин-т культуры им. Н. К. Крупской. — Л., 1988. — С. 4, 7.
161. Крейденко В. С. Исследовательские методы в библиотековедении: современное состояние и пути повышения эффективности : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра пед. наук / Крейденко Владимир Семенович ; Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина. — М., 1988. — С. 8.

1989

162. Мильман В. А. Общетеоретическая проблематика в отечественном библиотековедении начала XX в. / В. А. Мильман // Совет. библиотековедение. — 1989. — № 6. — С. 10.
163. Столяров Ю. Н. Ю. В. Григорьев (1899–1973) / Ю. Н. Столяров. — М. : Кн. палата, 1989. — С. 68. — (Труды деятелей книги).

1991

164. Ванеев А. Н. Проблемы руководства чтением в отечественном библиотековедении / А. Н. Ванеев // Совет. библиотековедение. — 1991. — № 3. — С. 19.
165. Гімальдінова З. В. Деякі проблеми радянського бібліотекознавства з позицій історизму / З. В. Гімальдінова // Бібліотекознавство і бібліографія : респ. міжвід. наук.-метод. зб. / М-во культури УРСР, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1991. — Вип. 30. — С. 3, 6.

1993

166. Бібліотекознавство: теорія, історія, організація діяльності бібліотек : підручник / В. О. Ільганаєва, Г. Д. Ковальчук, Т. П. Самійленко [та ін.] ; ред.: М. С. Слободяник, В. О. Ільганаєва. — Харків : Основа, 1993. — С. 65, 66, 67, 68, 69.
167. Лукашов И. В. Советские специалисты о статусе библиотековедения / И. В. Лукашов // Библиотековедение. — 1993. — № 2. — С. 35, 45.

1994

168. До 100-річчя від дня народження Надії Яківни Фрідьєвої (1894–1994) : програма наук. конф. / Харків. держ. ін-т культури, Харків. бібл. т-во, ХДНБК, ЦНБ ХДУ. — Харків, 1994. — 2 с.
169. Самійленко Т. П. Внесок Н. Я. Фрідьєвої у вивчення книги і читача : до 100-річчя від дня народж. / Т. П. Самійленко // Культура України: історія і сучасність : тези доп. міжнар. наук.-теорет. конф., 25–26 жовт. 1994 р. / М-во культури України, Харків. держ. ін-т культури. — Харків, 1994. — С. 119–121.
170. Самійленко Т. П. Внесок харківської бібліотечної школи в історію бібліотечної справи в Україні / Т. П. Самійленко // Історія бібліотечної справи в Україні : матеріали регіон. міжвід. наук. конф., Харків, листоп., 1993 р. / М-во культури України, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. — Харків, 1994. — С. 18–23.
171. Тараманова К. Д. Відтворення історії бібліотечного будівництва в Україні у пошуковій та дослідницькій роботі фахівців Харкова / К. Д. Тараманова // Історія бібліотечної справи в Україні : матеріали регіон. міжвід. наук. конф., Харків, листоп., 1993 р. / М-во культури України, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. — Харків, 1994. — С. 12, 14.

1995

172. Березюк Н. Надія Фрідьєва : [до 100-річчя з дня народж.] / Ніна Березюк // Бібл. вісн. — 1995. — № 3. — С. 25–28. — Бібліогр.: 6 назв.
173. Ковальчук Г. Дослідження стану бібліотек України та їх роботи з читачами у 1927–28 роках / Г. Ковальчук // Історія бібліотечної справи в Україні : зб. наук. пр. / Нац. парлам. б-ка України. — Київ, 1995. — Вип. 1. — С. 61.

174. Савіна З. І. Проблеми вивчення читачів в науковій спадщині Д. А. Балики / З. І. Савіна // Історія бібліотечної справи в Україні : зб. наук. пр. / Нац. парлам. б-ка України. — Київ, 1995. — Вип. 1. — С. 75.
175. Самійленко Т. 100 років від дня народження Надії Фрідьєвої / Тамара Самійленко // Бібл. вісн. — 1995. — № 3. — С. 24–25.
176. Самойленко Т. П. «Вот так ... я стала кинозвездой» : [к 100-летию со дня рождения Н. Я. Фридьевой, известного библиотековеда] / Т. П. Самойленко // Библиотека. — 1995. — № 9. — С. 45–47.
177. Самойленко Т. П. [23 ноября 1995 г. в ХГИК прошла конференция, посвященная памяти Н. Я. Фридьевой] / Т. П. Самойленко // Науч. и техн. б-ки. — 1995. — № 10/11. — С. 109–110.
178. Ступак В. Л. Діяльність Київського бібліотечного об'єднання у 20-х роках ХХ ст. / В. Л. Ступак // Історія бібліотечної справи в Україні : зб. наук. пр. / Нац. парлам. б-ка України. — Київ, 1995. — Вип. 1. — С. 24–27.

1997

179. Грозовська О. О. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство та бібліографознавство» / Грозовська Олена Олегівна ; М-во культури і мистецтв України, Київ. держ. ун-т культури і мистецтв. — Київ, 1997. — С. 8.
180. Добренко Е. А. Формовка советского читателя. Социальные и эстетические предпосылки рецепции советской литературы / Евгений Добренко. — СПб. : Акад. проект, 1997. — С. 78, 212.
181. Скворцов В. В. Библиотековедение: сущность, методология, статус : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра пед. наук : спец. 05.25.03 / Скворцов Виктор Васильевич. — М., 1997. — С. 4.
182. Третє читання до 103 річниці від дня народження Надії Яківни Фрідьєвої : [програма] / Харків. держ. ін-т культури, ХДНБК, ЦНБ ХДУ. — Харків : [Б. в.], 1997. — 4 с.

1998

183. Трач Ю. Фахові товариства та їх роль у професійному розвитку бібліотекарів України в 20-ті роки / Ю. Трач // Вісн. Кн. палати. — 1998. — № 12. — С. 28, 29.
184. Четверті читання до 104 річниці від дня народження Надії Яківни Фрідьєвої : [програма] / Харків. держ. акад. культури, ХДНБК, ЦНБ ХДУ ; [уклад. Т. П. Самійленко]. — Харків : [Б. в.], 1998. — 4 с.

1999

185. Горбачева В. А. Формирование педагогического корпуса преподавателей библиотечно-библиографических дисциплин: история, современное состояние, перспективы совершенствования : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : [спец.] 05.25.03 «Библиотековедение и библиографоведение» / Горбачева Валентина Алексеевна. — М., 1999. — С. 4.
186. Тимошенко І. Діяльність Кабінету по вивченню книги і читача в УНІК (1926–1931) / Ірина Тимошенко // Бібл. вісн. — 1999. — № 2. — С. 17, 20.

2000

187. Березюк Н. Бібліотечна освіта в Україні (сторінки історії) / Ніна Березюк // Бібл. вісн. — 2000. — № 1. — С. 33, 35.
188. Волкова С. І. Кафедра бібліотекознавства ХДАК: до 75-річчя підготовки бібліотечних спеціалістів / С. І. Волкова, Т. П. Самійленко // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури і мистецтв України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2000. — Вип. 2. — С. 172, 173, 174, 175.
189. Драган Р. А. Розвиток бібліотекознавчої думки. Харківська школа (початок ХХ ст. — 20-ті рр.) / Р. А. Драган // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури і мистецтв України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2000. — Вип. 2. — С. 32–35, 38.

190. Друковані праці викладачів та співробітників Харківської державної академії культури (1947–1998) : бібліогр. покажч. / Харків. держ. акад. культури ; [уклад.: С. В. Євсеєнко, О. М. Онуфрієва, Т. С. Раскіна, С. В. Рудім, Т. О. Шикаленко ; за ред. І. О. Вовченко, В. К. Удалової, І. М. Фоменка]. — Харків : ХДАК, 2000. — С. 321–323.
191. Кушнарєнко Н. М. Фундатор бібліотечної освіти в Україні : [факультет бібліотекознавства та інформатики ХДАК] / Н. М. Кушнарєнко // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури і мистецтв України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2000. — Вип. 2. — С. 110, 113.
192. Харківська державна академія культури : до 70-річчя з дня заснування : [монографія] / [авт. кол.: В. М. Шейко та ін. ; наук. ред.: В. М. Шейко, М. В. Дяченко, Н. М. Кушнарєнко]. — Харків, 2000. — С. 12, 14, 15, 69, 77.

2001

193. Гапченко П. Б. Літопис Національної парламентської бібліотеки України. Ч. 2. Березень 1917–1943 р. / [Гапченко П. Б., Звірський С. Л.] ; Нац. парлам. б-ка України. — Київ, 2001. — С. 43, 46, 48, 49, 55, 57, 59–64, 91, 94, 106, 115.
194. Тимошенко І. В. Читачі публічних бібліотек України: основні напрями вивчення (1900–1930-й рр. XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографознавство» / Тимошенко Ірина Володимирівна ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ, 2001. — С. 14.

2003

195. Ванєєв А. Н. Взгляды российских (советских) ученых на библиотековедение как науку / [А. Н. Ванєєв] // Российское библиотековедение: XX век : направления развития, проблемы и итоги : опыт моногр. исслед. / [авт. кол.: Б. Н. Бачалдин и др.] ; сост. Ю. П. Мелентьева. — М. : Фаир-Пресс : Пашков Дом, 2003. — Ч. 2 : Актуальные проблемы библиотековедения XX века, гл. 1. — С. 150, 156.

196. Коваль Т. Українське читачезнавство у першій третині ХХ століття / Т. Коваль // Бібл. планета. — 2003. — № 2. — С. 25, 27.
197. Лукашов И. В. Изучение статуса библиотековедения (60-е — первая половина 70-х годов) / [И. В. Лукашов] // Российское библиотековедение: ХХ век : направления развития, проблемы и итоги : опыт моногр. исслед. / [авт. кол.: Б. Н. Бачалдин и др.] ; сост. Ю. П. Мелентьева. — М. : Фаир-Пресс : Пашков Дом, 2003. — Ч. 1 : Основные направления развития российского (советского) библиотековедения : ист. очерк, гл. 4. — С. 74, 85.
198. Лукашов И. В. Эволюция статуса библиотековедения (30–50-е годы) / [И. В. Лукашов] // Российское библиотековедение: ХХ век : направления развития, проблемы и итоги : опыт моногр. исслед. / [авт. кол.: Б. Н. Бачалдин и др.] ; сост. Ю. П. Мелентьева. — М. : Фаир-Пресс : Пашков Дом, 2003. — Ч. 1 : Основные направления развития российского (советского) библиотековедения : ист. очерк, гл. 3. — С. 49, 50.
199. Новальська Т. Внесок українських науковців у становлення і розвиток читачезнавства (20-ті — початок 30-х років ХХ ст.) / Т. Новальська, І. Тимошенко // Бібл. вісн. — 2003. — № 4. — С. 18, 21.
200. Солоіденко Г. Розвиток бібліотекознавчої термінології в Україні (20–30-ті роки ХХ ст.) / Г. Солоіденко // Бібл. вісн. — 2003. — № 4. — С. 24, 26.

2004

201. Ванеев А. Н. Библиотечное дело. Теория. Методика. Практика : к 80-летию со дня рождения автора / А. Н. Ванеев ; С.-Петербург. гос. ун-т культуры и искусств. — СПб. : Питер, 2004. — С. 62, 66, 71, 215.
202. Кушнарєнко Н. М. Лідер вищої книгознавчої та бібліотечно-інформаційної освіти в Україні : [до 75-річчя ХДАК] / Н. М. Кушнарєнко // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2004. — Вип. 14. — С. 82.
203. Новальська Т. УНІК — перша науково-дослідна установа з вивчення проблем українського читачезнавства / Тетяна Новальська // Бібл. вісн. — 2004. — № 1. — С. 37.

204. Седих В. В. Народні бібліотеки України на зламі ХІХ–ХХ ст. / В. В. Седих // Короленківські читання – 2004 : матеріали наук.-практ. конф., ХДНБ, 8 жовт. 2004 р. / М-во культури і мистецтв України, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. — Харків, 2004. — С. 28, 30.
205. Шейко В. Харківська вища школа бібліотечно-інформаційної та книгознавчої освіти в контексті історії та сьогодення: до 75-річчя Харківської державної академії культури / Василь Шейко, Наталя Кушнарєнко // Вісн. Кн. палати. — 2004. — № 7. — С. 29.

2005

206. Новальська Т. В. Український читач у бібліотекознавчих дослідженнях (кінець ХІХ — початок ХХІ ст.) / Т. В. Новальська. — Київ, 2005. — С. 83, 84, 88, 90, 91, 92, 105, 118.
207. Онищенко О. Бібліотечна справа в Україні ХХ ст.: 1917–1931 рр. / Олексій Онищенко, Любов Дубровіна // Бібл. вісн. — 2005. — № 3. — С. 13.

2006

208. Березюк Н. М. Библиотека Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина за 200 лет (1805–2005) / Н. М. Березюк, И. Г. Левченко, Р. П. Чигринова. — Харьков : Тимченко А. Н., 2006. — С. 6, 51, 119, 120, 121, 124, 126, 128, 129, 139, 143, 145, 146, 160, 161, 208, 227, 228.
209. Букшина Т. Вивчення читацького контингенту ДНПБ України ім. В. Сухомлинського як основа його ефективного обслуговування / Тамара Букшина, Тетяна Павленко // Вісн. Кн. палати. — 2006. — № 7. — С. 24, 25.
210. Голоха Л. Державна політика в галузі бібліотечної справи: питання понятійно-категоріального апарату / Любов Голоха // Актуальні проблеми управління : зб. наук. пр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. — Дніпропетровськ, 2006. — Вип. 1. — С. 21, 24, 32.
211. Зворский С. Л. Книжная сокровищница Украины : [к 140-летию Национальной парламентской библиотеки Украины] / С. Л. Зворский // Вестн. Библиотечной Ассамблеи Евразии. — 2006. — № 3. — С. 53.

212. Каракоз О. О. Цензура в публічних бібліотеках України: сутність та форми прояву (1917–1939 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : [спец.] 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Каракоз Олена Олександрівна ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ, 2006. — С. 5.
213. Національна парламентська бібліотека України, 1866–2005 : у 2 ч. : наук.-допом. бібліогр. покажч. / М-во культури і туризму України, Нац. парлам. б-ка України ; [уклад. Н. В. Казакова]. — Київ, 2006. — Ч. 1 : (1866–1995). — С. 16, 43, 64, 74, 82, 99, 119, 122, 167, 243.
214. Онищенко О. Розвиток бібліотечної справи в Україні наприкінці 1950-х — у 80-х роках ХХ ст. / Олексій Онищенко, Любов Дубровіна // Бібл. вісн. — 2006. — № 3. — С. 32, 33.

2007

215. Ванеев А. П. Методика изучения читателей и библиотечной практики (обзор публикаций 20-х гг. ХХ в.) / А. Н. Ванеев // Библиосфера. — 2007. — № 1. — С. 64, 65, 66, 67.
216. Вилегжаніна Т. Національна парламентська бібліотека України: шляхами розвитку / Т. Вилегжаніна // Бібліотеки України загальнодержавного значення: історія і сучасність : зб. ст. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. — Київ, 2007. — С. 29, 30.
217. Новальська Т. В. Вивчення читача в українському бібліотекознавстві (друга половина ХІХ — початок ХХІ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : [спец.] 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Новальська Тетяна Василівна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2007. — С. 10, 22, 34.
218. Соков П. С. Имена выдающихся библиотекведов Европы на страницах Библиотечной энциклопедии России [Электронный ресурс] / П. С. Соков. — Режим доступа: http://www.abdos.de/uploads/4/0/4/1/4041274/referat_sokov_2007.pdf. — Загл. с экрана.
219. Столяров Ю. Н. Эволюция библиотечного фондоведения : [монография] / Ю. Н. Столяров, Н. Н. Кушнарченко, А. А. Соляник. — М. : Фаир, 2007. — С. 111, 160, 220.

220. Фокеев В. А. Фридьева Надежда Яковлевна / В. А. Фокеев // Библиотечная энциклопедия / Рос. гос. б-ка ; [редкол.: Ю. А. Гриханов (гл. ред.) и др.]. — М. : Пашков Дом, 2007. — С. 1103.

2008

221. Алієва Л. О. З історії становлення і розвитку соціології літератури в Україні: ХІХ — перша половина ХХ ст. / Людмила Олександрівна Алієва // Вісн. Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. — 2008. — № 2. — С. 99, 100, 102.
222. Документи з бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства у фонді Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка. Вип. 2. (1918–1930) : каталог / М-во культури і туризму України, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; [уклад.: А. М. Перепеча, Л. В. Глазунова]. — Харків, 2008. — С. 11, 16.

2009

223. Березюк Н. М. Времена не выбирают... Библиотеквед Н. Я. Фридьева (1894–1982) / Н. М. Березюк // Библиотека в контексте истории : материалы 8-й междунар. науч. конф., Москва, 5–6 окт. 2009 г. / М-во культуры Рос. Федерации, Рос. гос. б-ка, НИО библиотековедения РГБ, Отд-ние библиотековедения Междунар. акад. информатизации. — М., 2009. — С. 275–283.
224. Дубровіна Л. А. Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. — Київ : [Б. в.], 2009. — С. 130, 142, 182, 195, 217, 434, 435, 437.
225. Кафедра бібліотекознавства та соціальних комунікацій // Харківська державна академія культури : до 80-річчя з дня заснування : монографія / [авт. кол.: В. М. Шейко та ін.] ; М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2009. — С. 61.
226. Пашкова В. С. Національні бібліотечні асоціації, 1876–2008 : [монографія] / В. С. Пашкова. — Харків : Акта, 2009. — 336 с.
227. Полтавская Е. И. Библиотека: учреждение и/или социальный институт? : практ. пособие / Е. И. Полтавская. — М. : Литера, 2009. — С. 8, 149. — (Современная библиотека ; вып. 43).

228. Соляник А. А. Флагман бібліотечно-інформаційної освіти України : [факультет бібліотекознавства та інформатики Харківської державної академії культури] / А. А. Соляник // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. : до 80-річчя Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2009. — Вип. 27. — С. 76.
229. Факультет бібліотекознавства та інформатики // Харківська державна академія культури: до 80-річчя з дня заснування : монографія / [авт. кол.: В. М. Шейко та ін.] ; М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2009. — С. 57.

2010

230. Богуш Т. Удосконалення практичної діяльності — основне завдання бібліотечної (прикладної) соціології / Т. Богуш // Бібл. планета. — 2010. — № 3. — С. 17.
231. Бутко И. В. К вопросу о едином объекте библиотековедения и библиографоведения / И. В. Бутко // Вестн. Югорского гос. ун-та. — 2010. — Вып 3. — С. 52.
232. Василенко О. Визначальний етап розвитку бібліотечної статистики України (друга половина XIX — початок XX ст.) / Ольга Василенко // Бібл. вісн. — 2010. — № 1. — С. 29.
233. Столяров Ю. Н. Кто есть кто в библиотековедении: продолжение анализа на основе уточненного закона Брэдфорда / Ю. Н. Столяров // Книга. Исследования и материалы : сборник / Рос. акад. наук [и др.]. — М., 2010. — Вып. 92, ч. 1/2. — С. 90, 94, 97.

2011

234. Бондаренко С. К. Звіти Харківської громадської бібліотеки 1889–1918 рр. як джерело з історії читання / С. К. Бондаренко // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. Історія : [зб. наук. пр.]. — Харків, 2011. — № 965, вип. 43. — С. 206, 210.
235. Васильченко М. П. Основні етапи розвитку харківської наукової школи бібліотечного фондознавства / М. П. Васильченко, Н. М. Кушнарченко, А. А. Соляник // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2011. — Вип. 34. — С. 98, 100, 101.

236. Давидова І. О. Кафедра бібліотекознавства та соціальних комунікацій: до ювілею харківських бібліотекознавців / І. О. Давидова, О. Ю. Мар'їна // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2011. — Вип. 34. — С. 84–86.
237. Ківшар Т. І. Українська бібліотечна біографіка ХХ — початку ХХІ ст.: етапи й тенденції розвитку / Таїсія Іванівна Ківшар // Українська біографістика : зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2011. — Вип. 8. — С. 102, 105, 109, 122.
238. Кушнарєнко Н. М. Харківська школа бібліотекознавства: історико-комунікаційний аспект / Н. М. Кушнарєнко // Від ХІХ до ХХІ століття : трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12–14 жовт. 2011 р. : до 125-річчя Харків. держ. наук. б-ки ім. В. Г. Короленка / М-во культури України, Держ. закл. «Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка». — Харків, 2011. — С. 35, 36, 37.
239. Лопата О. Дослідження інформаційних потреб читача в контексті бібліотечної практики 20-х — початку 30-х років ХХ століття / Олена Лопата // Вісн. Кн. палати. — 2011. — № 8. — С. 35, 36, 38.
240. Лопата О. Історія вивчення інформаційних потреб читача: сутність та методика (20-ті роки ХХ ст.) / Олена Лопата // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. — Київ, 2011. — Вип. 29 : Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки. — С. 238, 239, 240, 241, 251, 252.
241. Шейко В. М. Харківська бібліотечна наукова школа: історико-генетичний вимір / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко, А. А. Соляник // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2011. — Вип. 34. — С. 59–62, 64–65.
242. Шемаєва Г. В. Наукова діяльність кафедри бібліотекознавства Харківської державної академії культури: історичний аспект / Г. В. Шемаєва // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2011. — Вип. 34. — С. 92, 93, 94, 97.

243. Яковенко А. В. Музей библиотековедения в Томске (1919–1921) — малоизученная страница истории книжной культуры России / А. В. Яковенко // Информ. бюл. РБА. — 2011. — № 59. — С. 166–171.

2012

244. Андреева Ю. Ф. Теоретико-методические аспекты развития интереса к поэзии у читателей публичных библиотек : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 05.25.03 «Библиотековедение, библиографоведение и книговедение» / Андреева Юлия Федоровна ; С.-Петерб. гос. ун-т культуры и искусств. — СПб., 2012. — С. 5, 11.

245. Зніщенко М. «Красный библиотекарь»: події, факти, коментарі. Погляд із ХХІ століття. Хроніка надій та ілюзій / Микола Зніщенко // Вісн. Кн. палати. — 2012. — № 8. — С. 42.

246. Зніщенко М. «Красный библиотекарь» — рік 1925: події, факти, коментарі. Погляд із ХХІ століття. Хроніка надій та ілюзій / Микола Зніщенко // Вісн. Кн. палати. — 2012. — № 12. — С. 32, 35.

247. Роговая П. И. Виртуальный информационно-библиографический ресурс Государственной научно-педагогической библиотеки Украины имени В. А. Сухомлинского «Выдающиеся документоведы и деятели книжно-библиотечного дела Украины и мира»: опыт формирования и перспективы развития / П. И. Роговая, А. И. Рубан // Библиотечное дело — 2012: библиотечно-информационная деятельность в пространстве науки, культуры и образования. Скворцовские чтения : материалы семнадцатой междунар. науч. конф. (25–26 апр. 2012 г.) / Моск. гос. ун-т культуры и искусств, Ин-т информ. коммуникаций и б-к. — М., 2012. — Ч. 1. — С. 200, 201, 203.

248. Седих В. В. Харківська бібліотечна школа: зародження, становлення та розвиток у 1920–1930-х роках / В. В. Седих, О. П. Щербініна // Українське бібліотекознавство в історичному вимірі : до 140-річчя від дня народження Л. Б. Хавківної : за матеріалами Міжнар. наук. читань з нагоди 105 річниці відділу бібліотекознавства / М-во культури України, Держ. закл. «Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка». — Харків, 2012. — С. 16, 18, 19, 21.

249. Шейко В. Харківська наукова школа книгознавства, бібліотекознавства та бібліографознавства: система комунікаційних зв'язків / Василь Шейко, Наталя Кушнарєнко, Алла Соляник // Вісн. Кн. палати. — 2012. — № 11. — С. 40, 41, 45.

2013

250. Зніщенко М. «Красный библиотекарь» — рік 1926: події, факти, коментарі. Погляд із ХХІ століття. Хроніка надій та ілюзій / Микола Зніщенко // Вісн. Кн. палати. — 2013. — № 4. — С. 38.
251. Сєдих В. В. Бібліотеки Харківщини: минуле, сучасне, комунікації / В. В. Сєдих // Короленківські читання — 2012. Взаємодія та партнерство бібліотек у регіональному інформаційному просторі : матеріали XV всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 11 жовт. 2012 р.) / М-во культури України, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, Харків. держ. акад. культури, Харків. обл. від-ня Укр. бібл. асоц. — Харків, 2013. — С. 173, 178.
252. Сєдих В. В. Історія бібліотечної справи в Україні : навч. посіб. / В. В. Сєдих ; [наук. ред. Н. М. Кушнарєнко] ; М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. — Харків : ХДАК, 2013. — С. 141, 169, 170, 171, 173, 211.

2014

253. Березюк Н. М. Від земського бібліотекаря до ученого : до 120-річчя від дня народж. видатного укр. бібліотекознавця Н. Фрідьєвої / Н. Березюк // Бібл. планета. — 2014. — № 4. — С. 34–37.
254. Бондарєнко С. Бібліотечна справа на Харківщині / С. Бондарєнко // Харківщина : енциклопед. слов. / Харків. облрада, Харків. облдержадмін. ; [ред. рада: С. І. Чернов та ін.]. — Харків, 2014. — С. 40.
255. З історії бібліотекознавства і бібліографії. «Бібліотечний збірник» (1926–1927), «Журнал бібліотекознавства та бібліографії» (1927–1930) : сист. анот. покажч. змісту / М-во культури України, Нац. парлам. б-ка України ; [авт.-упоряд. Т. М. Заморіна ; наук. ред. В. О. Кононенко]. — Київ, 2014. — С. 30, 31, 107.

256. Ковальчук С. 50 років підрозділу професійної самоосвіти НПБУ / С. Ковальчук, І. Цуріна // Бібл. планета. — 2014. — № 3. — С. 36, 38.
257. Кушнарєнко Н. М. Вища бібліотечна освіта України в контексті гендерного підходу / Н. М. Кушнарєнко // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2014. — Вип. 43. — С. 71, 72, 73, 76.
258. Кушнарєнко Н. М. Засновник харківської наукової школи бібліотекознавства (до 120-річчя від дня народження Н. Я. Фрідьєвої) / Н. М. Кушнарєнко // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 24–25 квіт. 2014 р. / М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України, Ін-т культурології. — Харків, 2014. — С. 202–203.
259. Кушнарєнко Н. М. Надія Яківна Фрідьєва — видатний український бібліотекознавець, фундатор вищої бібліотечної освіти в Україні / Н. М. Кушнарєнко, А. А. Соляник // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2014. — Вип. 44. — С. 55–63.
260. Надія Яківна Фрідьєва — видатний український бібліотекознавець і педагог : наук. конф. з нагоди 120-річчя вченого, 9 квіт. 2014 р. : програма : до 85-річчя заснування Харків. держ. акад. культури / Харків. держ. акад. культури, Ф-т бібліотекознавства та інформатики. — Харків : ХДАК, 2014. — 3 с.
261. Ракитянская В. Д. «В поисках путей к уму и сердцу каждого читателя» : к образу Н. Я. Фридьевой / В. Д. Ракитянская, Н. И. Капустина // Вестн. Библиотечной Ассамблеи Евразии. — 2014. — № 4. — С. 60–63.
262. Сєдих В. В. Бібліотечний Харків у ХІХ ст. — на початку ХХ ст. за історичними розвідками Н. Я. Фрідьєвої / В. В. Сєдих // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2014. — Вип. 45. — С. 203–211.

263. Столяров Ю. М. Н. Я. Фрідьєва, Д. А. Балака в листах до Ю. В. Григор'єва (до ювілеїв видатних бібліотекознавців) / Ю. М. Столяров // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури . — Харків, 2014. — Вип. 44. — С. 48–54.
264. Цибенко І. Збірник «Бібліотекознавство і бібліографія» як джерело вивчення вітчизняного бібліотекознавства / Ірина Цибенко // Вісн. Кн. палати. — 2014. — № 10. — С. 27, 28.
265. Шейко В. М. Харківська державна академія культури напередодні ювілею / В. М. Шейко, М. М. Каністратенко, Н. М. Кушнарєнко // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури. — Харків, 2014. — Вип. 45. — С. 63.

2015

266. Березюк Н. М. Библиотековед Надежда Яковлевна Фридьева: опыт биографического исследования : (к 120-летию со дня рождения) / Н. М. Березюк, А. А. Соляник // Науч. и техн. б-ки. — 2015. — № 1. — С. 81–96.
267. Сєдих В. В. Х. Д. Алчевська і Н. Я. Фрідьєва: зв'язки в просторі, просвітництві і часі [Електронний ресурс] / В. В. Сєдих // Короленківські читання – 2014. — Харків, 2015. — С. 50–55. — *

НЕОПУБЛІКОВАНІ МАТЕРІАЛИ

268. Меженко Ю. А. Письмо к Н. Я. Фридьевой от 7 июля 1930 г. : [приглашение возглавить секцию социологии книги в УНИКе] : копия : пер. с укр. / Ю. А. Меженко. — [Киев], 1930. — 2 л. — Рукопись.
269. Архів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (Архів ЦНБ ХНУ ім. В. Н. Каразіна), спр. 14. Фрідьєва Надежда Яковлевна, почато 1943 р. — закінчено 1949 р., 8 л.
270. Архів Харківської державної академії культури (Архів ХДАК), ф. 1, оп. 1 л, од. зб. 4349 (по опису 68–74). Фрідьєва Надежда Яковлевна, почато 27 серп. 1947 г. — закінчено 1 лип. 1970 р., 55 л.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Абрамов К. И. 147
Алієва Л. О. 221
Алчевская
(Алчевська) Х. Д. (65),
(267)
Андреева Ю. Ф. 244
Артисевич В. А. (85)
Афанасьев М. Д. 144
Ашукін А. А. 55, 92 (ред.)
- Бабкіна** Е. 116
Багалій О. 120, 121
Балика Д. А. 2, 4, 6, 8, 29, 31,
40 (ред.), 43 (ред.), 44 (ред.),
(71), 105, (107), 110, 111 (ред.),
(174), (263)
Бачалдин Б. Н. 195, 197, 198
Березюк Н. М. 172, 187, 208,
223, 253, 266
Богдан К. П. 91
Богуш Т. 230
Бондаренко С. К. 234, 254
Букшина Т. 209
Бурая Н. П. 159
Бутко И. В. 231
- Ванеев** А. Н. 141, 148, 149, 164,
195, 201, 215
Василенко О. 232
Васильченко В. Е. 124
Васильченко М. П. 235
Вексельман Б. (112)
Вилегжаніна Т. 216
Виноградов А. П. 123, 134
Витязков В. Т. 134
Вовченко І. О. 190 (ред.)
- Волкова С. І. 57, 150, 157, 188
- Гальперіна** Г. Б. 86
Гапченко П. Б. 193
Гимальдинова
(Гімальдінова) З. В. 74, 138,
140, 165
Глазунова Л. В. 222
Голоха Л. 210
Горбачева В. А. 185
Горш Е. А. 122
Грибненко О. 112, 119
Григорьев Ю. В. (84), 133, 135,
(163), (263)
Гриханов Ю. А. 220 (ред.)
Грозовська О. О. 179
Гуревич Р. Б. 51, 55, 125
- Давидова** І. О. 236
Демкин И. В. 74
Демченко М. С. 95–103 (ред.)
Дергачева Л. Д. 142
Добренко Е. А. 180
Довгань К. 106, 109, 111
Драган Р. А. 189
Дубровіна Л. 207, 214, 224
Дяченко М. В. 192 (ред.)
- Егорнов** А. Н. (18)
Ещенко Ф. А. 74, 87 (ред.)
- Євсеєнко** С. В. 190
Євсеєв О. І. 123, 134
- Заморіна** Т. М. 255
Зворский С. Л. 193, 211

Зиневич Н. 104
Зніщенко М. 245, 246, 250
Зыков О. П. 160

Игудесман Д. 14, 22
Инопина Н. 126

Льганаєва В. О. 166

Каганов І. Я. 127
Казакова Н. В. 213
Каністратенко М. М. 265
Капустина Н. И. 261
Каракоз О. О. 212
Кениг Т. (18)
Кереказ Я. 33
Кириченко М. 113
Ківшар Т. І. 237
Коваль Т. 196
Ковальчук Г. Д. 166, 173
Ковальчук С. 256
Кононенко В. О. 255 (ред.),
Кравець Г. А. 89 (ред.),
90 (ред.), 94 (ред.)
Крейденко В. С. 155, 161
Крихтін Л. М. 88
Крупська Н. К. (70)
Кунце Х. (81)
Кушнарєнко Н. М. 191,
192 (ред.), 202, 205, 219,
235, 238, 241, 249,
252 (ред.), 257–259, 265

Левченко И. Г. 208
Лопата О. 239, 240
Лукашов И. В. 167, 197, 198

Мазманьянц В. К. 143
Майборода О. А. 123

Майданский
(Майдановський) М. 26, 28
Мар'їна О. Ю. 236
Меженко Ю. А. 268
Мелентьева Ю. П. 195, 197, 198
Милов П. Е. 152
Мильман В. А. 162
Насонова О. П. 137
Новальська Т. 199, 203, 206,
217

Одинока Л. П. 145
Олейниченко О. К. 136
Онищенко О. 207, 214, 224
Онуфрієва О. М. 190
Оприщенко А. Л. 146

Павленко Т. 209
Пасічник М. О. 92 (ред.)
Пашкова В. С. 226
Перепеча А. М. 222
Подгорненская Ц. М. 37 (ред.)
Полтавская Е. И. 227

Ракитянская В. Д. 261
Раскіна Т. С. 137, 190
Роговая П. И. 247
Розанов Я. С. (105), (107)
Рубакин Н. А. (35)
Рубан А. И. 247
Рудім С. В. 190
Рыбников Н. А. (24)

Савіна З. І. 174
Самойленко
(Самійленко) Т. П. 74, 166,
169, 170, 175–177, 184, 188
Сарана А. 131
Сахаров В. Г. (51)

Сеглин Е. В. 124 (ред.)
Сєдих В. В. 204, 248, 251, 252,
262, 267
Сигал Н. С. 88
Сикорский Н. М. 144 (ред.)
Скворцов В. В. 181
Скрипник Т. А. (Т. О.) 74, 132
Слободяник М. С. 166 (ред.)
Смушкова М. А. 29 (ред.),
31 (ред.), 37 (ред.)
Соков П. С. 218
Солоїденко Г. 200
Соляник А. А. 219, 228, 235,
241, 249, 259, 266
Столяров Ю. М. (Ю. Н.) 151,
153, 163, 219, 233, 263
Ступак В. Л. 178

Тамм Є. П. 139, 154, 158
Тараманов Д. Д. 92 (ред.)
Тараманова К. Д. 171
Тимошенко І. В. 186, 194, 199
Токар 117
Трач Ю. 183
Троїцька О. 118
Удалова В. К. 190 (ред.)

Фельдштейн М. М. 51, 119
Фокеєв В. А. 220
Фоменко І. М. 190 (ред.)
Фрідьєва Н. Я. 1–85,
86–103 (ред.), (104–270)
Фрумин І. М. (51)

Харченко І. С. 86
Хропач А. Н. 156

Цибенко І. 264
Цуріна І. 256

Чарнолуський В. (30)
Чернов С. І. 254 (ред.)
Чигринова Р. П. 208

Шейко В. М. 192, 205, 225, 229,
241, 249, 265
Шемаєва Г. В. 242
Шикаленко Т. О. 190

Щербініна О. П. 248

Яковенко А. В. 243
Яновський Я. І. 86

ПОКАЖЧИК НАЗВ ДРУКОВАНИХ ПРАЦЬ

Н. Я. ФРІДЬЄВОЇ

Абетка сільського бібліотекаря 33

Бесплатные народные библиотеки в г. Харькове в период первой русской революции 53

Библиотека в работе с малограмотными 26

Библиотечная выставка 13

Библиотечная работа 19

Библиотечное практиканство (ученичество) 27

Бибпоход и соцсоревнование. Библиотечный поход в опытно-показательном округе 38

Бібліотека селянина 10

Бібліотеки більшовицьких організацій України (лютий–жовтень 1917 р.) 69

Бібліотечна пересувна робота на селі (організація й техніка) 20

Бібліотечна справа на Україні в перші роки Радянської влади (1917–1920 рр.) 56

Большой вопрос : положение клубной библиотеки 14

Вивчення читачів і керівництво читанням у масових бібліотеках 66, 67

Вивчення читачів і керівництво читанням у масових бібліотеках України 68

Від лікпункту до бібліотеки 28

Відкриті книжкові фонди 57

Влияние чтения на волевою деятельность человека 39

Диференційоване обслуговування читачів у радянських бібліотеках 54

Дмитро Андрійович Балика (1894–1971 рр.) 71

До питання про бібліотекознавство як науку 72

Жизнь для просвещения народа 65

За перевірку босздатности теоретичного фронту бібліотекознавства **45**

Задачи Центральной библиотеки при Культурно-Просветительном Отделе Томского союза кооперативов **1**

Запис попиту, як метод вивчання читача, і український читач за матеріалами попиту УНІК'у **40**

Изучение читателя : опыт методики **29, 31**

Инструкционные указания по библиотечной технике **3**

История библиотечного дела на Украине (1917–1932 гг.) **74**

К вопросу о работе методической секции бибобъединения **21**

К вопросу о советском библиотековедении как науке **50**

К вопросу о централизации каталога **22**

К вопросу об изучении читателя **15**

К ликвидации библиотечной неграмотности (Нежин, Черниг. губ.) **9**

Кабинет библиотекаря в Киеве **16**

Керівництво читанням в бібліотеках в світлі рішень XXII з'їзду КПРС **63, 64**

Керівництво читанням в умовах відкритого доступу читачів до книжкових фондів бібліотек **58**

Керівництво читанням в умовах відкритого доступу читачів до книжкових фондів радянських бібліотек **59, 60**

Киевское библиотечное объединение **17**

[Київське бібліотечне об'єднання : на базі каб. бібліотекаря при Київ. б-ці ім. РКП(б)] **23**

Книговодство на селі: заочні курси політпросвітробітників. Курс бібліотечної роботи **34**

Маленький опыт одной организации читателей **11**

На допомогу вивчаючим курс «Керівництво читанням. Обслуговування читачів у бібліотеці» **73**

О подготовке кадров в библиотечных институтах **51**

Подготовка библиотечных кадров на Украине **41**

- Програма курсу «Бібліотекознавство» **55**
- Пропаганда в бібліотеках літератури з питань економіки **61**
- Публичная, общественная и бесплатные народные библиотеки гор.
Харькова до 1917 года **52**
- Пути внешкольного строительства **7**
- Пути культурного развития человека (таблица) **8**
- [Рецензия] **18, 24, 30**
- [Рецензія] **35, 47**
- Робота київських міських бібліотек з малописьменними **36**
- Роль Н. К. Крупської в становленні та розвитку бібліотечної справи
на Україні в перші роки Радянської влади (1919–1920 рр.) **70**
- Руководство для библиотек **4**
- Руководство чтением в советских библиотеках в современных
условиях **62**
- Система підготовки бібліотечних кадрів на Україні в другу
п'ятирічку **46**
- Скарбниця людської думки **48**
- Современные задачи справочной работы **42**
- Современные запросы городского читателя и активность
библиотеки **12**
- Статьи о внешкольном образовании и библиотечном деле **2**
- Техника народной библиотеки **5**
- Треба вивчати масового читача **25**
- Трудовое начало в новой библиотеке **6**
- Уголок библиотекаря в кабинете политпросветработы **37**
- Центральна наукова бібліотека Харківського державного
університету **49**
- Центральні округові бібліотеки України **43**
- Читатель киевских политпросветских библиотек в 1926/27 гг. **32**
- Читач київських політосвітніх бібліотек в 1926/27 р. **44**

ЗМІСТ

Від укладачів.....	5
Лист президента відділення «Бібліотекознавство» МАІ при ООН Ю. М. Столярова.....	8
Основні дати життя та науково-педагогічної діяльності.....	9
Кушнарєнко Н. М., Соляник А. А., Березюк Н. М. Надія Яківна Фрідьєва — бібліотекознавець, педагог, фундатор вищої освіти.....	14
Столяров Ю. Н. К юбилею видаючогося отечественного библиотековеда.....	20
Волкова С. И. «Во всем хотелось ей дойти до самой сути...».....	26
Уривки з автобіографічних матеріалів та листів Н. Я. Фрідьєвої.....	31
I. Авторські праці Н. Я. Фрідьєвої.....	33
Неопубліковані матеріали.....	42
II. Видання за редакцією та за участю Н. Я. Фрідьєвої в редколегіях наукових продовжуваних видань.....	43
III. Публікації про життя та наукову діяльність Н. Я. Фрідьєвої.....	46
Неопубліковані матеріали.....	67
Іменний покажчик.....	68
Покажчик назв друкованих праць Н. Я. Фрідьєвої.....	71

1935 Адміністрація і керівники відділів Центральної наукової бібліотеки Харківського державного університету.
Сидять; перша справа - учений секретар Н. Я. Фрідьєва.

1940 Нарада співробітників бібліографічного відділу Центральної наукової бібліотеки Харківського державного університету ім. О. М. Горького.
Друга справа - Н. Я. Фрідьєва.

1952
4 липня

Кафедра бібліотекознавства ХДБІ.

Сидять (зліва направо) - О. П. Насонова - лаборант, зав. кабінету; Р. Б. Гуревич, Т. П. Комісаренко - викладачі; Н. Я. Фрідьєва - зав. кафедри, О. І. Косенко - лаборант. Стоять (зліва направо) - Т. О. Скрипник, Є. М. Скрипник, В. Т. Дегтярьова - викладачі.

1952
30 жовтня

Серед учасників семінару викладачів технікумів підготовки культосвітпрацівників.

Н. Я. Фрідьєва (сидить третя зліва).

1959 У Москві під час повернення з ювілею Саратовського державного університету.
23 листопада Четверта справа наліво: Н. Я. Фрідьєва.

1966 Кадр із фільму про Н. Я. Фрідьєву.
Зліва направо: Т. П. Комісаренко, Н. Я. Фрідьєва,
Т. О. Скрипник, С. І. Волкова.

1978 Н. Я. Фрідьєва (*четверта зліва*) та випускники бібліотечного факультету ХДБІ 1958 р.

1980 175-річчя Центральної наукової бібліотеки Харківського державного університету ім. О. М. Горького.
Президія урочистих зборів.
Доц. ХДІК Н. Я. Фрідьєва в першому ряду зліва.

У центрі першого ряду - Н. Я. Фрідьева.

8117 Постиси № 14
 Центральна наукова бібліотека
 Харківського державного
 університету ім. А.М. Горького
 г. Харків

ДЕЛО № _____

Фрідьева
 Надежда Яковлевна

Начато 1943 г.
 Окончено 1949 г.

НА 8 ЛИСТАХ
 ХРАНИТЬ ПОСТОЯННО.

Зберігається в архіві ЦНБ Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.

№	1
Відом.	4348
Відом.	68-37

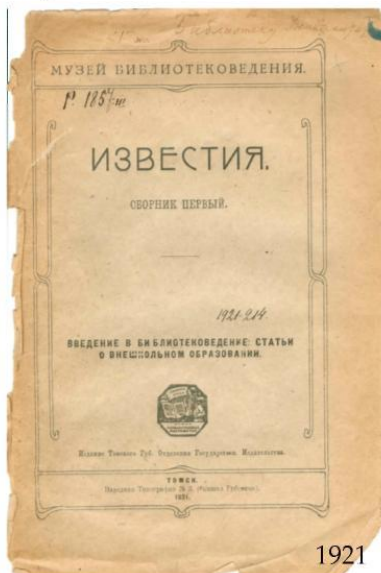
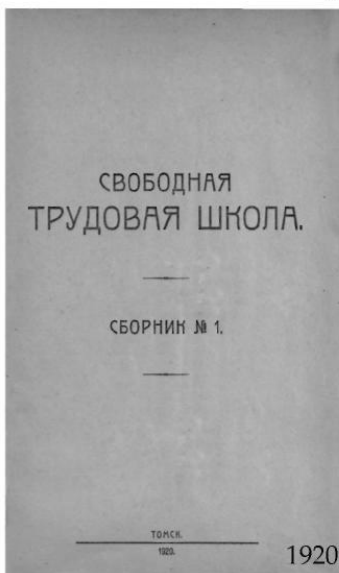
ДЕЛО № _____

Фрідьева
 Надежда Яковлевна

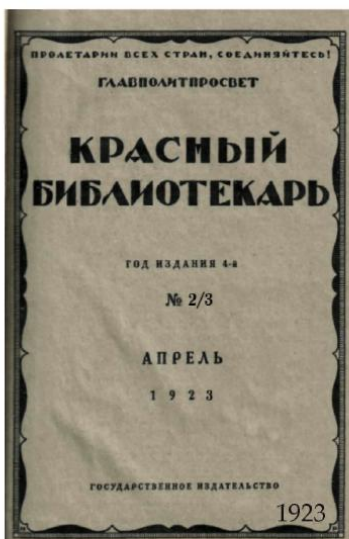
Начато
 Окончено 1 шмат 1940г.

На 85 листках

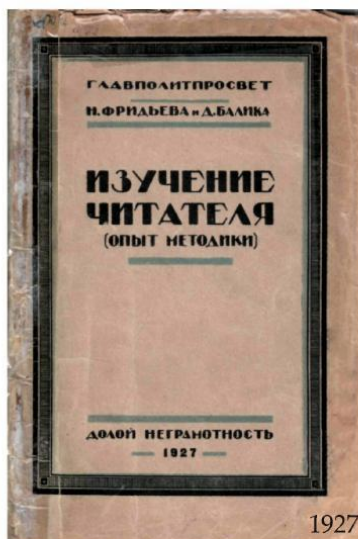
Зберігається в архіві Харківської державної академії культури.

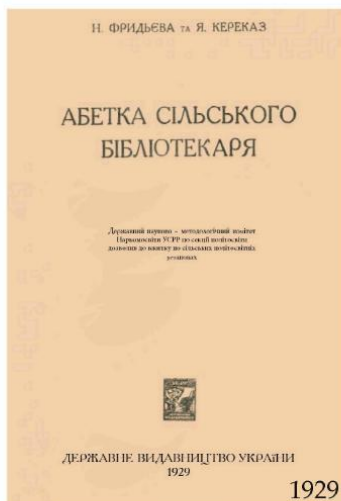
Перші публікації томського періоду діяльності (1919-1921).

*Перша публікація
в журналі Губполітосвіти.*

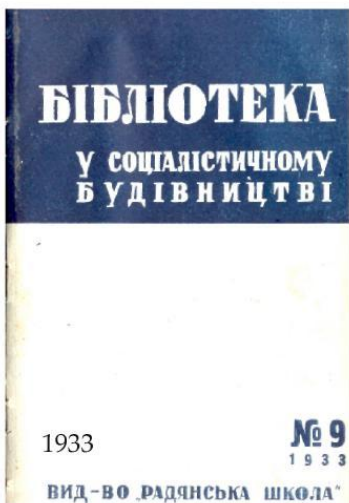
*Настільна книга для науковців
та практичних працівників.*

1929

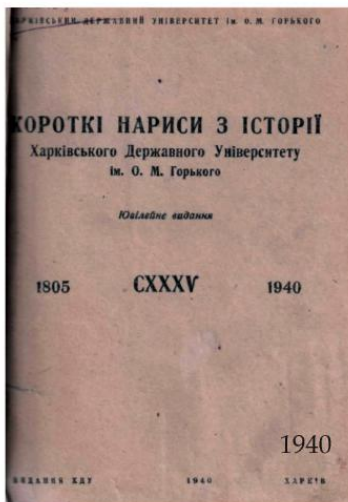
*Під час роботи в УНІКу Н. Я. Фридьєва
брала участь у дослідженні
«Библиотека і читач в Україні».*

1933

№ 9
1933

ВИД-ВО РАДЯНСЬКА ШКОЛА

КОРОТКІ НАРИСИ З ІСТОРІЇ

Харківського Державного Університету
ім. О. М. Горького

Ювілейне видання

1905

CXXXV

1940

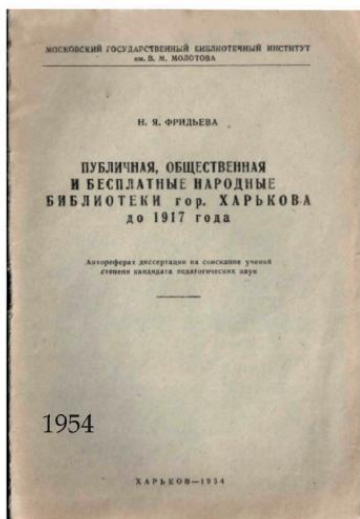
1940

ВИДАВНИ КДУ

1940

ХАРКІВ

Перше історико-бібліотечнознавче дослідження.

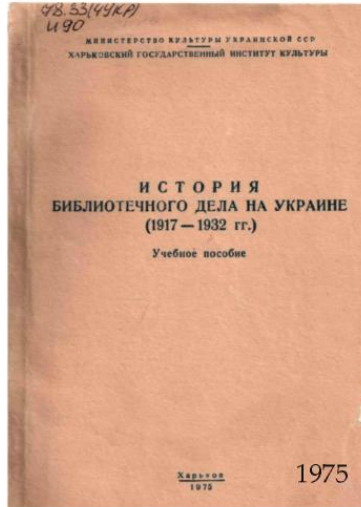
1954

Автореферат дисертації.

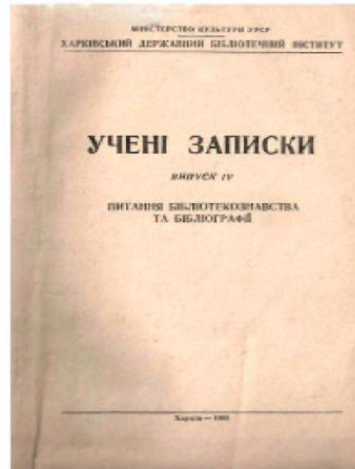
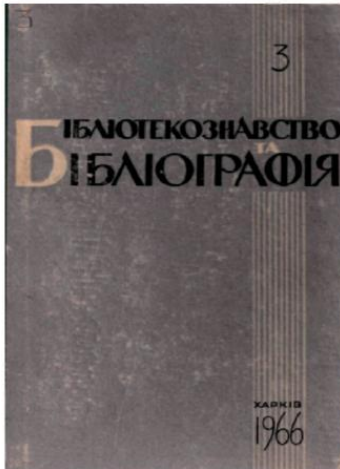

1963

*Про просвітницьку діяльність
Х. Д. Алчевської.*

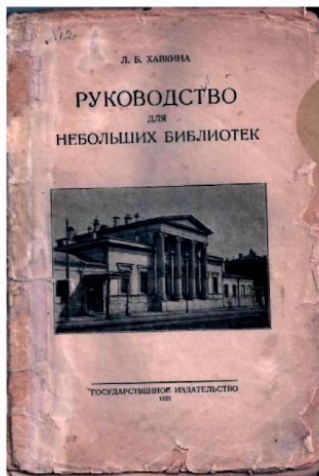

Серед авторів - Н. Я. Фрідьєва.

Н. Я. Фрідьєва - редактор і автор статей.

*Написана новонаписан
Д. А. Балики и Н. Я. Фридьевым
на догуду пачалы абсурд.
Москва, 22-11-1925.*

Книга з дарчим написом
Н. Я. Фридьевій та Д. А. Балиці
від Л. Б. Хавкіної.

*Фридьев Н. Я. Фридьевым
24 1925. Киев. СССР
Пролетарии всех стран
соединитесь!*

Книга з дарчим написом
Н. Я. Фридьевій від Д. А. Балики.

БІБЛІОГРАФІЧНЕ ВИДАННЯ

Серія «Видатні педагоги
Харківської державної академії культури»
Серія «К биобиблиографии деятелей библиотековедения»

ФРІДЬЄВА НАДІЯ ЯКІВНА

Біобібліографічний покажчик

Укладачі:

Світлана Василівна Євсеєнко
Ніна Михайлівна Березюк

Науковий редактор

Наталя Миколаївна Кушнарєнко

Комп'ютерний набір

Світлана Василівна Євсеєнко

Комп'ютерна верстка

Наталя Юрїївна Васильєва
Олена Миколаївна Левченко

Художнє оформлення

Наталя Юрїївна Васильєва

Підписано до друку 03.03.2015 Формат 60x84/16. Гарнітура «Times».
Папір офсет. Друк офсет. Ум. друк. арк. 4,625. Облік.-вид. арк. 5,045.
Наклад 100. Зам. № 15

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4252 від 29.12.11 р.

Віддруковано в друкарні ТОВ «Тім Пабліш Груп»

